

MINISTERIET FOR
BØRN OG
UNDERVISNING

Vejledning til faget tysk

Foto: Børge Guldbrandt

almen voksenuddannelse

3. udgave juli 2012

Indhold

Indhold	2
1. Identitet og formål	4
1.1. Identitet.....	4
1.2. Formål	4
1.3. Nogle bemærkninger til identitet og formål.....	4
2. Faglige mål og fagligt indhold	5
2.1. Niveau basis	5
2.1.1 Niveau G.....	8
2.1.2 Niveau F	10
2.1.3 Niveau E.....	12
2.1.4 Niveau D.....	14
2.2. Kernestof	16
2.2.1 Syntaktiske strukturer	18
2.2.2 Tekster	19
2.2.3 Kultur- og samfundsforhold	19
2.3. Supplerende stof.....	20
3. Tilrettelæggelse	20
3.1. Målgrupper.....	20
3.1.1 Didaktiske principper	21
3.1.2 Læreplanens sprogsyn.....	21
3.1.3 Sprogtilegnelse	22
3.1.4 Lytteforståelse	23
3.1.5 Samtalefærdighed	24
3.1.6 Læseforståelse	26
3.1.7 Mundtlig redegørelse	27
3.1.8 Skrivefærdighed.....	27
3.1.9 Kontrastering	29
3.1.10 Kommunikationsstrategier.....	29
3.2. Arbejdsformer, herunder skriftligt arbejde	29
3.2.1 Progression	30
3.2.2 Undervisningsdifferentiering.....	30
3.2.3 Organisering af emner	31
3.2.4 Det skriftlige arbejde som støtte til den mundtlige dimension	31
3.3. It.....	32
3.4. Samspil med andre fag.....	32
4. Evaluering	33
4.1. Løbende evaluering	33
4.2. Faglig dokumentation	35
4.2.1 Basis faglig dokumentation	35
4.2.2 Niveau F faglig dokumentation.....	36
4.2.3 Niveau E faglig dokumentation	37
4.3. Prøveformer.....	38
4.3.1 Mundtlig prøve niveau G.....	38
4.3.2 Mundtlig prøve niveau D.....	39
4.3.3 Skriftlig prøve niveau D.....	40

4.4	Bedømmelseskriterier.....	42
4.4.1	Bedømmelseskriterier mundtlig prøve niveau G.....	42
4.4.2	Bedømmelseskriterier mundtlig prøve niveau D.....	43
4.4.3	Bedømmelseskriterier skriftlig prøve niveau D.....	43
4.5	Avu: Vejledende karakterbeskrivelser	44
4.5.1	Tysk, niveau G, Mundtlig prøve.....	44
4.5.2	Tysk, niveau D, Mundtlig prøve.....	45
4.5.3	Tysk, niveau D, Skriftlig prøve.....	46
5.	Paradigmatiske eksempler.....	46
5.1	Basis Identität.....	46
5.1.2	Basis Reisen.....	48
5.2	Niveau G Freizeit.....	49
5.2.1	Niveau G Urlaub.....	51
5.2.2	Niveau G Dansk som andetsprog i fagene	53
5.3	Niveau F Meine Stadt.....	55
5.3.1	Niveau F Alltag	56
5.4	Niveau E Identität.....	57
5.4.1	Niveau E Berlin.....	58
5.5	Niveau D It.....	59
5.5.1	Niveau D Faglig læsning.....	60
5.5.2	Niveau D Bæredygtighed.....	62

Vejledning til faget tysk

Vejledningen indeholder uddybende og forklarende kommentarer til læreplanens enkelte punkter samt en række paradigmatiskke eksempler på undervisningsforløb. Vejledningen er et af ministeriets bidrag til faglig og pædagogisk fornyelse. Det er derfor hensigten, at den ændres forholdsvis hyppigt i takt med den faglige og den pædagogiske udvikling. Eventuelle ændringer i vejledningen vil blive foretaget pr. 1. juli. Citater fra læreplanen er anført i kursiv.

Vejledningen indeholder eksempler på, hvad der kan arbejdes med i undervisningen og hvordan arbejdet kan tilrettelægges. Det er vigtigt at understrege, at der kun er tale om påbud, når det eksplicit fremgår – det være sig i form af citater fra læreplanen, anført i kursiv, eller i form af formuleringer med ”skal” og ”bør”

1. Identitet og formål

1.1. Identitet

Tysk er et færdighedsfag, et vidensfag og et kulturfag. Faget beskæftiger sig med tysk sprog, kultur og samfundsforhold i Tyskland og andre tysksprogede lande. Centralt i faget står den praktiske dimension, således at kursisterne udvikler færdigheder i at bruge tysk som alment kommunikationsmiddel i talt og skrevet tysk.

1.2. Formål

Formålet med undervisningen i tysk er, at kursisterne tilegner sig kundskaber og færdigheder, der gør dem i stand til at kommunikere mundtligt og skriftligt på tysk. Gennem arbejdet med faget opnår kursisterne indsigt i kultur og samfundsforhold i Tyskland og andre tysksprogede lande, og styrker derved deres interkulturelle forståelse og forståelse af egen kultur.

Undervisningen bidrager endvidere til at udvikle kursisternes bevidsthed om tysk sprog og sprogbrug samt bevidsthed om egen sprogtilegnelse. Desuden bidrager undervisningen til, at kursisterne bevarer lysten til at beskæftige sig med tysk sprog og kultur.

1.3. Nogle bemærkninger til identitet og formål

I læreplanerne er tyskfagets identitet og formål beskrevet ens for alle niveauerne fra basis til niveau D. Derimod er de faglige mål forskellige, og det er i beskrivelsen af dem og måden, de opfyldes på samt evalueringen af dem, at forskellen på niveauerne bliver tydelig.

Læreplanerne i tysk har et færdigheds-, et videns- og et kulturelt aspekt, der indgår i et tæt samspil med hinanden. Centralt står den anvendelsesorienterede dimension, hvor målet er, at kursisterne tilegner sig kundskaber og udvikler færdigheder i at forstå og anvende tysk, så de bliver i stand til i skrift og tale at udtrykke sig og kommunikere på tysk.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er grundlaget for tilrettelæggelsen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen, således at kursisterne får mulighed for at

- anvende tysk som kommunikationsmiddel
- anvende sprogets opbygning og virkemidler til at gøre kommunikationen hensigtsmæssig
- anvende deres forståelse af, hvordan de bedst tilegner sig tysk
- forholde sig til væsentlige sider af kultur- og samfundsforhold i Tyskland og i tysksprogede lande.

I tilegnelsen af det tyske sprog indgår også det kulturelle aspekt, hvor kursisterne gennem faget opnår *indsigt i kultur og samfundsforhold i Tyskland og tysktalende lande, og derved styrker deres interkulturelle forståelse og forståelse af egen kultur*. I begrebet interkulturel forståelse/kompetence ligger der en forestilling om et samspil mellem på den ene side kursisternes egne kulturelle erfaringer og forudsætninger, og på den anden side de kulturelle forhold, som kursisterne er i gang med at tilegne sig i forbindelse med sprogindlæringen. Med interkulturel kompetence menes der også, at den bør sigte mod udvikling af kritisk kulturel bevidsthed og udvikling af kursisten som borger i et demokratisk samfund, som der står beskrevet i uddannelsens formål § 1 *stk. 3*.

2. Faglige mål og fagligt indhold

De faglige mål angiver det, som kursisten skal kunne som resultat af undervisningen. Det vil sige, at de faglige mål angiver de kompetencer, som kursisten skal tilegne sig gennem undervisningen. Disse kompetencer er de sigtepunkter, som de følgende led i læreplanerne (kernestof, tilrettelæggelse og evaluering) skal rettes ind efter. I tilegnelsen af det nye sprog tysk, skal man fra starten kunne se, hvilke steder man skal hen, og hvad man skal gøre for at komme dertil. Jo bedre kursisten bliver til de grundlæggende færdigheder, jo mere kompetent bliver han i stand til at agere i en sproglig kontekst.

De faglige mål på hvert enkelt niveau fra basis til niveau D i tysk fastlægger rammerne for, hvilke sproglige og indholdsmæssige discipliner, der skal arbejdes med i undervisningen inden for kommunikative færdigheder, sprog og sprogbrug, sprogtilegnelse samt kultur- og samfundsforhold. Der nævnes receptive færdigheder: lytte til og forstå talt sprog, læse og forstå tysksproget tekstmateriale samt produktive færdigheder: redegøre for, samtale om, udtrykke sig skriftligt om tysksproget tekstmateriale.

Kursisten skal på alle fem niveauer arbejde med de fire færdigheder i en integreret helhed. Men fokus på de enkelte færdigheder vil variere fra niveau til niveau. Således vil der på basis og niveau G være meget fokus på lytte- og talefærdighed, mens læse- og skrivefærdighed vil indtage en mere central plads på de øvrige niveauer.

Desuden viser målbeskrivelsen de taksonomiske niveauer, som tyskundervisningen skal bevæge sig på: forstå, udtrykke sig, redegøre, reflektere, anvende viden, etc.

2.1. Niveau basis

*Kursisten skal kunne:
Kommunikative færdigheder*

- a) forstå korte, enkle sætninger og udtryk i forbindelse med genkendelige emner
- b) læse og forstå hovedindholdet af sprogligt meget enkle tekster om genkendelige emner
- c) forstå enkelte udvalgte lyd- og billedmedier om genkendelige emner
- d) samtale via små dialoger i et enkelt sprog om genkendelige emner
- e) præsentere indhold af billeder om genkendelige emner
- f) skrive ord, udtryk og enkle sætninger inden for genkendelige emner

Sprog og sprogbrug

- g) udtrykke sig med en nogenlunde forståelig udtale og intonation
- h) anvende et tilstrækkeligt ordforråd om genkendelige emner
- i) anvende enkelte faste udtryk og vendinger
- j) stave enkle ord og udtryk
- k) anvende enkel sætningsopbygning

Sprogtilegnelse

- l) anvende enkle og hensigtsmæssige lytte-, tale- og læsestrategier
- m) genkende ligheder i tysk og andre sprog, som kursisten kender
- n) demonstrere et grundlæggende kendskab til anvendelsen af ordbøger og enkle grammatiske oversigter
- o) anvende it til enkel informationsøgning og kommunikation
- p) anvende et praktisk-musisk udtryk i forbindelse med en præsentation

Kultur- og samfundsforhold

- q) kende til kultur- og levevilkår i Tyskland og i tysksprogede lande inden for udvalgte og genkendelige emner
- r) se enkelte forskelle og ligheder mellem tysk og egen kultur inden for udvalgte emner
- s) anvende sproget som kommunikationsmiddel med tysktalende.

Kommunikative færdigheder

Når niveauet er afsluttet skal kursisten kunne forstå korte, enkle sætninger og udtryk på tysk om nære personrelaterede emner, der tager udgangspunkt i kursistens egen hverdag som for eksempel præsentation og beskrivelse af sig selv og andre personer, familierelationer, boligforhold, tallene og klokken. I arbejdet med lyttetræning indgår "lyd- og billedmedier", der er med til at fremme forståelsen af det talte tysk, der fremføres med tydelig artikulation, langsom hastighed og pauser, så kursisten får tid til at forstå budskabet.

Kursisten skal kunne læse og forstå hovedindholdet af sprogligt meget enkle tekster. Der kan være tale om enkle tekster, der giver korte informationer og beskrivelser med et enkelt ordforråd om genkendelige emner fra hverdagen, herunder sange, billeder, tegninger og lettilgængelige audiovisuelle og internetbaserede materialer. Illustrationer til teksternes indhold vil være en god idé, da de er medvirkende til at lette forståelsen af tekstens indhold.

Kursisten skal kunne samtale via små dialoger i et enkelt sprog om genkendelige emner dvs. at kursisten skal kunne fortælle om sig selv, sin familie og det sted, hvor vedkommende bor og samtidig kunne stille korte enkle spørgsmål til sin samtalepartner om samme emneområder. En forudsætning for en vellykket kommunikationssituation på dette niveau kræver, at samtalepartneren er indstillet på at gentage

ge eller at omformulere sine sætninger og tale langsomt, samt hjælpe kursisten med at formulere det, som vedkommende prøver på at sige.

Den skriftlige dimension indføres allerede på basis som støtte for den mundtlige sprogfærdighed, men også som en selvstændig disciplin, hvor kursisten skal kunne *skrive ord, udtryk og enkle sætninger inden for genkendelige emner*. For eksempel kunne skrive korte, enkle feriehilsner, udfylde formularer med personlige oplysninger som navn, nationalitet, adresse på en hotelregistrering. Det skriftlige arbejde kan også udmønte sig i små huldiktater med kendte ord og udtryk samt i sammenhængende diktater med enten enkelte ord eller sammenhængende sætninger. Skriftlige øvelser af ren grammatisk karakter kan også indgå i undervisningen fra begyndelsen. Det kan være fejlfindings-, kontrasterings- og indsætningsøvelser, der samlet er med til at bevidstgøre kursisten om emnet og til at automatisere deres brug der af.

Sprog og sprogbrug

På basis arbejdes der fra starten med et *grundlæggende ordforråd* og enkelte faste udtryk og vendinger, det vil sige det, der er anvendeligt for at udtrykke sig om *genkendelige emner* som for eksempel ”es gibt”, ”wie geht’s?”, ”aber sicher”. Et brugbart ordforråd er helt centralt for de kommunikative færdigheder, og det kræver en vedvarende indsats at opbygge og vedligeholde det. Her kan det være hensigtsmæssigt at inddrage computerbaserede sprogtræningsprogrammer, ordkort og rollespil. Arbejdet med den tyske udtale kan med fordel tage udgangspunkt i kursisternes egne iagttagelser og sammenligninger på dansk. I arbejdet med udtale er det vigtigt at være opmærksom på ikke at hæmme kursisterne ved fra starten at insistere på en 100 procent korrekt udtale. At *udtrykke sig med en nogenlunde forståelig udtale og intonation* indebærer, at fejl accepteres, men på et niveau, der ikke forstyrrer forståeligheden og meningen med det sagte. Der lægges vægt på rytme og intonation frem for enkelt lyd. Der er ikke tale om en systematisk gennemgang af udtaleregler, men træningen foregår ved lytte-øvelser og gentagelse. At lære et nyt sprog kræver ’hård løbebanetræning’, træning og atter træning. Den fysiske træning i sprogindlæringen drejer sig om evnen til at få taleorganerne (munden, tungen, luftvejene m.m.) til at fungere med de nye lyde og ord. Den intellektuelle træning handler om at huske ord, sætninger og facts til at skabe indhold i kommunikationen på tysk.

Sprogtilegnelse

Sprogtilegnelsen er en central del af sprogfaget tysk med forskellige udgangspunkter. For eksempel kan man allerede på basis lægge ud med at gætte sig til indholdet af avisartikler og dermed arbejde med beslægtede ord; *genkende ligheder i tysk og andre sprog, som kursisten kender*. Eller man kan tage et mere mundtligt udgangspunkt og øve sig i at tage kontakt og præsentere sig på målsproget. I alle tilfælde er opstarten afhængig af de specifikke kursistforudsætninger: er nogle af kursisterne ægte begyndere eller ’falske begyndere’. Hvilken uddannelsesmæssig baggrund møder de op med? Hvilke mål og interesser har de selv i forhold til sprogundervisningen, både med hensyn til selve sproget og med hensyn til hvad de mener, de vil kunne bruge det til. Hvilken afstand er der mellem dansk og det tyske sprog? Kan man bygge på store ligheder i grammatik og ordforråd?

Kultur- og samfundsforhold

Kursisten skal *kende til kultur- og levevilkår i Tyskland og i tysksprogede lande inden for udvalgte og genkendelige emner og se enkelte forskelle og ligheder mellem tysk og egen kultur inden for udvalgte emner*. På basis drejer det sig om emner, der vedrører nære og genkendelige forhold i relation til familie, bolig, arbejde og fritid, hvor kursisten kan sammenligne egne oplevelser med tyske forhold inden for de nævnte områder. For eksempel omgangsformer i forbindelse med at hilse, præsentere sig, oplyse om bopæl og nationalitetsforhold, og om hvilke sprog man taler m.m.

2.1.1 Niveau G

*Kursisten skal kunne
Kommunikative færdigheder*

- a) *forstå hovedindholdet af enkelt talt tysk om nære og kendte emner*
- b) *læse og forstå hovedindholdet i enkle tekster om nære og kendte emner*
- c) *forstå hovedindholdet af udvalgte lyd- og billedmedier om nære og kendte emner*
- d) *samtale om enkle hverdagsituationer inden for nære og kendte emner*
- e) *redegøre og fortælle i et enkelt sprog inden for nære og kendte emner*
- f) *præsentere et forberedt emne i et enkelt sprog inden for nære og kendte emner*
- g) *perspektivere til andre nære og kendte emner*
- h) *udtrykke sig skriftligt i enkle, forståelige og sammenhængende sætninger*

Sprog og sprogbrug

- i) *udtrykke sig med nogenlunde forståelig udtale og intonation*
- j) *anvende et enkelt ordforråd inden for nære og kendte emner*
- k) *anvende hensigtsmæssige faste udtryk inden for nære og kendte emner*
- l) *anvende et grundlæggende kendskab til sprogets sætningsopbygning*
- m) *skrive enkle, forståelige og sammenhængende sætninger*

Sprogtilægnelse

- n) *anvende relevante lytte- og læsestrategier*
- o) *anvende relevante kommunikationsstrategier*
- p) *anvende ordbøger og grammatiske oversigter*
- q) *anvende it i forbindelse med informationsøgning og kommunikation*
- r) *genkende ligheder mellem tysk og andre sprog, som kursisten kender*
- s) *bruge en begyndende forståelse for egen evne til at tilegne sig tysk*
- t) *anvende et praktisk-musisk udtryk i forbindelse med en præsentation*

Kultur- og samfundsforhold

- u) *kende til kultur- og levevilkår i Tyskland og tysksprogede lande inden for udvalgte nære og kendte emner*
- v) *se forskelle og ligheder mellem tysk og egen kultur inden for udvalgte nære og kendte emner*
- w) *anvende sproget som kommunikationsmiddel med tysktalende.*

Kommunikative færdigheder

Når niveauet er afsluttet skal kursisten kunne *forstå hovedindholdet af enkelt talt tysk om nære og kendte emner*. Ligesom på basis arbejdes der med emner, der tager udgangspunkt i det genkendelige, kursistens egen dagligdag, hvor kursisten kan forstå de mest almindelige ord og udtryk i forbindelse med oplysninger om sig selv, sin familie og bopæl. Men på niveau G sker der en progression i at kunne forstå indholdet fra *korte enkle sætninger og udtryk* til at kunne *forstå hovedindholdet af enkelt talt tysk*. Dvs. ordforråd og kendskab til sætningsopbygning udvides i forhold til et mere nuanceret talt sprog, men stadig inden for kursistens nærmiljø med emner som indkøb, ferie, arbejde m.m. Små autentiske videoklip med et hverdagsrelateret indhold kan inddrages med henblik på at forstå hovedindholdet af talt tysk i en autentisk kontekst.

Kursisten skal kunne *læse og forstå hovedindholdet i enkle tekster om nære og kendte emner*. På niveau G skal der arbejdes med *forskellige typer tekster om nære og kendte emner*. Der arbejdes med skønlitterære tekster om kendte emner, der er skrevet til undervisningsbrug; lettere autentiske digte og sange, samt lettilgængelige audiovisuelle og internetbaserede materialer.

Læsning af sagprosattekster af forskellige typer, såsom mindre brugstekster fra hverdagen, reklamer, skilte, annoncer, formularer, brugsanvisninger og køreplaner er med til at give et indblik i dele af tysk hverdag og kultur.

Flere begynder-systemer i tysk inddrager små autentiske tekster, der allerede i begynderundervisningen giver kursisten et indblik i elementer fra tysk hverdag og kultur.

Kursisten skal kunne *samtale og fortælle om enkle hverdagsituationer inden for nære og kendte emner*. Dvs. at kursisten skal kunne indgå i en samtale, der lægger op til en meningsudveksling af informationer om enkle hverdagsforhold, men kursisten vil ikke have tilstrækkelig sproglig kompetence i at kunne udbyde og nuancere samtale på dette niveau. I en kommunikationssituation har kursisten brug for forskellige kommunikationsstrategier for at opretholde en samtale, og til dette formål har kursisten brug for småord og vendinger, som tjener det formål at opretholde samtalen, og som desuden er med til at give sproget det typisk tyske præg.

Kursisten skal kunne *præsentere et forberedt emne og perspektivere til andre nære og kendte emner*. Da der på niveau G *afholdes en mundtlig prøve* skal kursisten arbejde med formidling af et mundtligt budskab og trænes i at have ordet i længere tid ad gangen, såvel som træning i perspektivering af dele af relevante stofområder.

Kursisten skal kunne *udtrykke sig skriftligt i enkle, forståelige og sammenhængende sætninger*.

Fri skriftlig udtryksfærdighed kan tage udgangspunkt i præsentation af mønstereksempler, hvor kursisten kan benytte ord, udtryk og strukturer fra en eksisterende tekst. Kursisten bliver derved bevidst om sprogets struktur og opbygning, en viden og bevidsthed som kursisten senere i forløbet kan arbejde videre med i egen skriftlig fremstilling. For eksempel kunne skrive små beskeder, sms'er og små korte breve. I arbejdet med at skrive små korte tekster er det vigtigt, at kursisten lærer at skrive en tekst, der passer til situationen, dvs. at teksten har en klar kommunikativ funktion.

Sprog og sprogbrug

På niveau G udvides arbejdet med ordforrådet, hvor dette efterhånden skal dække et større og også mere nuanceret emneområde, men stadig inden for nære og kendte emner.

Da timetallet på dette niveau er størst af de fem niveauer, vil det være hensigtsmæssigt at inddrage træningsopgaver af forskellig art, herunder computerbaserede sprogtræningsprogrammer i indlæring af nye ord og udtryk. Ligeså inddrages et mere struktureret arbejde med brug af *ordbøger og grammatiske oversigter*, herunder anvendelse af stave- og grammatikkontrol på computeren.

Arbejdet med udtale og intonation er stadig en væsentlig del af undervisningen på dette niveau. For eksempel er det en god idé at inddrage fællessange i træningen af udtale. Musikcd'er og musikvideoer præsenteres regelmæssigt i undervisningen, så kursisten efterhånden lærer sangene og kan synge med på dem, efterhånden som vedkommende føler større tryghed og fortrolighed. Ofte er det nemt at finde teksterne på internettet, hvis ikke de følger med cd'en på tryk.

På internettet er det muligt at finde steder med lyd + tekst, som kan hjælpe til at træne udtalen. Når kursisten arbejder med en internetside, trænes automatisk læseforståelse og lytteforståelse, da det er det første nødvendige skridt for at sikre, at kursisten har nogenlunde styr på tekstens betydning. Næste skridt kunne så være, at kursisten får til opgave at koncentrere sig mere specifikt om andre træningsopgaver, herunder udtale.

Der findes adskillige websteder med simple dialoger, enkeltordsudtale og lektioner fra tyskundervisningsprogrammer.

Sprogilegnelse

Kursisten skal kunne *bruge en begyndende forståelse for egen evne til at tilegne sig tysk*. I undervisningen er der fokus på kommunikation, det vil sige udveksling af informationer, tanker og holdninger. I denne sammenhæng vil det være hensigtsmæssigt at lære at bruge nogle kommunikationsstrategier i forbindelse med tilegnelsen af det fremmede sprog. Især arbejdet med lytte- og samtalestrategier er væsentligt i den mundtlige kommunikation, hvor kursisten skal trænes i kun at lytte efter centrale ord og vendinger, som han kan uddrage meningen af. I arbejdet med kommunikationsstrategier er det vigtigt at få kursisten til at fokusere på, hvilke kommunikationsstrategier, der er specielt egnet for den enkelte i tilegnelsen af det tyske sprog.

Da der er krav om, at kursisten *producerer et forlæg i form af en billedcollage* til den mundtlige prøve, inddrages arbejdet med produktion og præsentation af et forlæg, hvor kursisten trænes i at bruge forskellige hjælpemidler i fremlæggelsen og formidlingen af det mundtlige budskab, gerne med et innovativt aspekt, som det er formuleret i et af de faglige mål, at kursisten skal kunne *anvende et praktisk-musisk udtryk i forbindelse med en præsentation*.

Kultur- og samfundsforhold

Det begyndende arbejde på basis med en bevidstgørelse af forskelle og ligheder mellem danske og tyske forhold fortsætter på niveau G, hvor følgende emneområder inddrages i undervisningen: kulturelle traditioner, festdage, institutioner og særlige lokaliteter samt daglige rutiner såsom indkøb, gøremål i hjemmet, transport, rejser, ferieophold, café- og restaurantbesøg m.m.

2.1.2 Niveau F

Kursisten skal kunne

Kommunikative færdigheder

- a) forstå hovedindholdet af enkelt talt tysk om kendte emner
- b) læse og forstå hovedindholdet i forskellige enkle teksttyper om kendte emner
- c) forstå hovedindholdet af udvalgte lyd- og billedmedier om kendte emner
- d) samtale i et enkelt sprog om kendte emner
- e) referere i et enkelt sprog inden for kendte emner
- f) præsentere et forberedt emne i et enkelt sprog inden for et kendt emne
- g) udtrykke sig skriftligt i et enkelt, forståeligt og nogenlunde sammenhængende sprog om et kendt emne

Sprog og sprogbrug

- h) udtrykke sig med en forståelig udtale og intonation
- i) anvende et centralt ordforråd inden for kendte emner
- j) anvende ofte forekommende vendinger og faste udtryk
- k) anvende viden om sprogets opbygning
- l) skrive enkelt og nogenlunde sammenhængende om et kendt emne

Sprogtilgængelse

- m) være bevidst om ligheder mellem tysk og andre sprog
- n) anvende læse- og kommunikationsstrategier
- o) anvende ordbøger og grammatiske oversigter
- p) anvende it til informationsøgning, sprogindlæring og kommunikation
- q) kende til egne sproglige styrker og aktivt inddrage dem i læring
- r) anvende et praktisk-musisk udtryk i forbindelse med en præsentation

Kultur- og samfundsforhold

- s) anvende viden om kultur- og levevilkår i Tyskland og tysksprogede lande inden for udvalgte kendte emner
- t) se forskelle og ligheder mellem tysk og egen kultur inden for kendte emner
- u) anvende sproget som kommunikationsmiddel med tysktalende.

Kommunikative færdigheder

På dette niveau inddrages arbejdet med den skriftlige dimension i et større omfang end på de tidligere niveauer. Der arbejdes med mindre skriftlige arbejder, hvor den skriftlige fremstilling støtter og supplerer det mundtlige udtryk. Kursisten skal kunne skrive enkelt og nogenlunde sammenhængende om et kendt emne. I arbejdet med skriveprocessen på dette niveau er det vigtigt at gøre kursisten opmærksom på, at for

mange ordbogsopslag og brug af komplekse konstruktioner bør undgås, men derimod opfordres kursisten til at benytte korte sætninger og et kendt ordforråd. Opgaverne kan være skrivning af postkort, små slogans, notitser, resuméer og personlige ytringer, der efterhånden øges i sværhedsgrad og selvstændighed. Der stilles samtidig krav om brug af *enkelt sætningsopbygning, herunder grundlæggende tysk grammatik og ortografi*. Dvs. kongruens mellem subjekt og verballed, de mest anvendte konjunktioner og præpositioner for at få et mere varieret skriftsprog.

De øvrige færdigheder: lytte, tale og læse indtager stadig en central plads på dette niveau, hvor kursisten skal kunne *forstå hovedindholdet af enkelt talt tysk*, skal kunne *læse og forstå hovedindholdet i forskellige enkle teksttyper*, skal kunne *samtale og referere i et enkelt sprog*. Men i modsætning til niveau G er der nu tale om at kunne anvende færdighederne i kommunikation om *kendte emner*, dvs. nære samfunds- og kulturrelaterede emner.

Sprog og sprogbrug

Det er stadig en vigtig del af undervisningen at arbejde med kursistens udtale. Det kan være fristende at ofre mindre tid på perfektioneringen af kursistens udtale på et niveau, hvor andre discipliner i faget stiller store krav. Men en forudsætning for en vellykket mundtlig kommunikation stiller særlige krav til kursistens kompetencer i korrekt udtale. Derfor anbefales det, at inddrage regelmæssige træningssituationer med fokus på dette aspekt i tilegnelsen af det tyske sprog.

Sprogilegnelse

Kursisten skal kunne *kende til egne sproglige styrker og aktivt inddrage dem i læring*. Arbejdet med egne læringsstrategier udbygges fra det forrige niveau G, på sådan en måde at kursisten ved hjælp af den løbende evaluering gradvis bliver bevidst om egne sproglige styrker.

Kultur og samfundsforhold

Kursisten skal kunne *anvende viden om kultur- og levevilkår i Tyskland og tysksprogede lande inden for udvalgte kendte emner*. Her kan der arbejdes med grundlæggende forhold vedrørende den tysksprogede verden, herunder sprogforhold, trosmæssige tilhørsforhold, familiemæssige og kulturelt betingende traditioner, opdragelse, skole og uddannelse; særlige tyske forhold, for eksempel unges dagligdag i storbyerne Berlin, Frankfurt og Hamburg, forskellige subkulturer, seværdigheder, historie og særlige traditioner.

Valg af *udvalgte kendte emner* kan være afhængig af den enkelte kursists interesse og motivation og samtidig være medvirkende til at drage sammenligninger mellem egen kultur og den tysksprogede kultur.

2.1.3 Niveau E

Kursisten skal kunne

Kommunikative færdigheder

- a) *forstå enkelt talt tysk om kendte emner*

- b) læse og forstå forskellige typer tekster om kendte emner
- c) forstå relevante lyd- og billedmedier om kendte emner
- d) samtale i et enkelt sprog om kendte emner
- e) referere i et enkelt sprog inden for kendte emner
- f) formulere egne synspunkter og argumenter
- g) præsentere et forberedt emne
- h) udtrykke sig skriftligt i et enkelt, forståeligt og nogenlunde sammenhængende sprog om et kendt emne

Sprog og sprogbrug

- i) udtrykke sig med en udtale og en intonation, der gør sproget klart og forståeligt
- j) anvende et centralt ordforråd inden for kendte emner
- k) anvende ofte forekommende vendinger og faste udtryk
- l) anvende viden om sprogets opbygning
- m) anvende et forståeligt tysk
- n) skrive om et kendt emne i et enkelt, forståeligt og nogenlunde sammenhængende form

Sprogtilægnelse

- o) anvende viden om lytte-, læse- og kommunikative strategier
- p) anvende viden om skriveprocessens faser
- q) anvende it og mediers muligheder i forbindelse med informationsøgning, kommunikation og tekstproduktion
- r) anvende ordbøger og grammatiske oversigter hensigtsmæssigt
- s) kende til egne sproglige styrker og aktivt inddrage dem i læring
- t) anvende et praktisk-musisk udtryk i forbindelse med en præsentation

Kultur- og samfundsforhold

- u) anvende viden om kultur- og samfundsforhold i Tyskland og tysksprogede lande inden for kendte emner
- v) se forskelle og ligheder mellem tysk og egen kultur inden for kendte emner
- w) anvende sproget som kommunikationsmiddel med tysktalende.

Kommunikative færdigheder

På dette niveau skal kursisten forstå enkelt talt tysk om kendte emner og læse og forstå forskellige typer tekster om kendte emner. Her stilles der højere krav til forståelse af indhold end på det tidligere niveau F, idet kursisten ikke kun skal kunne forstå hovedindholdet, men i højere grad skal kunne forstå talte og læste tekster i sammenhæng, når det handler om kendte emner, som kursisten kan relatere til. Læsning af korte skønlitterære og saglitterære tekster inddrages på dette niveau samt sange, digte og rimeligt enkle audiovisuelle og internetbaserede materialer.

Med hensyn til samtalefærdighed skal kursisten kunne *samtale i et enkelt sprog og formulere egne synspunkter*, hvilket vil sige, at kursisten skal arbejde med mere komplicerede og selvstændige talehandlinger såsom at argumentere og give udtryk for egne følelser og holdninger, men stadig i relation til *kendte emner*. Det forventes, at kursisten uforberedt kan indgå i en samtale om emner af personlig interesse eller generelle hverdagsemner, men stadig på et niveau, hvor kursisten udtrykker sig i korte hovedsætninger, men anvender samtaleregulerende gambitter for at opretholde samtalen.

I arbejdet med skriftlighed skal kursisten kunne *udtrykke sig skriftligt i et enkelt, forståeligt og nogenlunde sammenhængende sprog om et kendt emne*. Det vil sige, at kursisten skal have fokus på kohærens, hvor der i det skriftlige produkt skal være en sammenhæng mellem indledning og afslutning. Bruger kursisten for eksempel hensigtsmæssigt konjunktioner, adverbialer og tempus rigtigt for at få teksten til at hænge sammen? Men stadig er det vigtigt, at gøre kursisten opmærksom på det hensigtsmæssige i at skrive i små korte sætninger med et kendt ordforråd og nogenlunde enkelt sprog.

Sprog og sprogbrug

Arbejdet med *udtale og intonation* fastholdes også på dette niveau. Især arbejdet med intonation, der er en kompliceret proces, bør inddrages løbende i de mundtlige discipliner. Kursisten skal udvide sine kompetencer i udtale, hvor det ikke kun drejer sig om artikulation af de enkelte lyde, men også tonefaldet.

Sprogtilegnelse

Kursisten skal bl.a. *anvende viden om skriveprocessens faser*. Dvs. et fagligt mål, der lægger op til en mere struktureret måde at arbejde med skriftlighed på med det formål at kvalificere kursisten til den centralt stillede skriftlige prøve på niveau D. Kursisten kan for eksempel gøres bevidst om fælles og ikke fælles træk ved skriveprocessen på modersmål og fremmedsprog. For eksempel er der tale om de samme delprocesser (planlægning, tekstproduktion, bearbejdning), hvor den gode skribent planlægger mere end den mindre gode, og den gode skribent planlægger mere på det globale plan (formål, tekst, sprogbrug), hvorimod den mindre gode skribent næsten udelukkende skriver på lokalt plan (sætning, ord, retskrivning). Af ikke fælles træk, har kursisten mere brug for at vende tilbage til tidligere faser i skriveprocessen flere gange bl.a. for at kontrollere retskrivning, grammatik m.m.

Kultur- og samfundsforhold

Kursisten skal kunne *anvende viden om kultur- og samfundsforhold i Tyskland og tysksprogede lande inden for kendte emner og se forskelle og ligheder mellem tysk og egen kultur inden for kendte emner*. Emner af mere særlig, men dog stadig almen karakter som særlige samfundsmæssige problemstillinger i tysktalende lande, modsætningsforhold mellem forskellige samfundsgrupper i storbyerne, kriminalitet m.m. kan inddrages og sættes ind i et sammenligningsperspektiv med kursistens egen viden og erfaringer.

2.1.4 Niveau D

*Kursisten skal kunne**Kommunikative færdigheder*

- a) forstå enkelt talt tysk om udvalgte almene emner
- b) læse og forstå forskellige typer tekster inden for udvalgte almene emner
- c) forstå indholdet af lyd- og billedmedier inden for udvalgte almene emner
- d) indgå aktivt i en samtale inden for udvalgte almene emner
- e) fremlægge og redegøre for et forberedt emne
- f) perspektivere til andre kendte emner
- g) kommentere og uddybe egne synspunkter og holdninger
- h) udtrykke sig skriftligt i et enkelt, forståeligt og sammenhængende sprog om udvalgte almene emner afpasset læser og formål

Sprog og sprogbrug

- i) udtrykke sig med en udtale og intonation, der gør sproget klart og forståeligt
- j) udtrykke sig mundtligt og skriftligt i et enkelt, forståeligt og sammenhængende sprog inden for udvalgte almene emner
- k) anvende ofte forekommende faste udtryk og idiomatiske vendinger
- l) anvende de grundlæggende principper vedrørende sprogets opbygning
- m) skrive i et enkelt, forståeligt og sammenhængende sprog om almene emner afpasset læser og formål

Sprogtilegnelse

- n) anvende viden om lytte-, læse- og kommunikative strategier
- o) vælge relevante skrivestrategier
- p) anvende ordbøger, grammatiske oversigter samt stave- og grammatikkontrol
- q) anvende it og mediers muligheder i forbindelse med informationssøgning, kommunikation og tekstproduktion

- r) kende til egne sproglige styrker og aktivt inddrage dem i læring
- s) kende til læringsstrategier for at vide, hvordan man bedst tilegner sig det tyske sprog på en hensigtsmæssig måde
- t) anvende et praktisk-musisk udtryk i forbindelse med en præsentation

Kultur- og samfundsforhold

- u) anvende viden om kultur- og samfundsforhold i Tyskland og tysksprogede lande inden for udvalgte almene emner
- v) se forskelle og ligheder mellem tysk og egen kultur inden for udvalgte almene emner
- w) anvende sproget som kommunikationsmiddel med tysktalende.

Kommunikative færdigheder

På dette niveau skal kursisten arbejde med alle fire færdigheder: lytte, tale, læse og skrive med henblik på den afsluttende mundtlige og skriftlige prøve. Der stilles krav om at *indgå aktivt i en samtale, fremlægge og redegøre for et forberedt emne, perspektivere til andre kendte emner, kommentere og uddybe egen synspunkter og holdninger og udtrykke sig skriftligt i et enkelt, forståeligt og sammenhængende sprog*. Faglige mål, der udtrykker kompetencer, hvor kursisten skal vise initiativ og selvstændighed i en mundtlig og skriftlig kommunikationssituation og samtidig uddybe og gøre rede for egne meninger. I arbejdet med mundtlige præsentationer af et bestemt emne, hvor kursisten skal have ordet i længere tid, gøres kursisten opmærksom på forskellige fremlæggelsesglosser, der kan være nyttige i en kort og forståelig redegørelse. I forbindelse med træning af mundtlig fremlæggelse gøres kursisten yderligere opmærksom på anvendeligheden af stikord, kort disposition, overhead og Power Point som nyttige hjælpemidler. Aktiviteter af denne art er medvirkende til, at kursisten føler en stigende trykthed og får øvelse i disciplinen *redegørelse*, der leder frem til kravene i den mundtlige prøve.

Både i de mundtlige discipliner og den skriftlige disciplin skal der arbejdes med *udvalgte almene emner*, dvs. både personrelaterede emner og nære samfunds- og kulturelrelaterede emner”, som kursisten har viden og erfaringer med.

Sprog og sprogbrug

Arbejdet med tysk *udtale og intonation* fortsættes og udbygges.

Der stilles forskellige sproglige krav til tale- og skriftsprog. I skriftsproget kræves en højere grad af sproglig præcision, da man ikke undervejs kan korrigere sin sprogbrug ud fra modtagerens reaktion, og man har ikke mulighed for at anvende kropssprog til at gøre sig forståelig. For at opnå en let og flydende tale er det vigtigt at kunne bruge nogle af de såkaldte gambitter, der er småord og vendinger, som er med til at give sproget det typisk tyske præg.

Sprogtilegnelse

Da der er en centralt stillet skriftlig prøve på dette niveau udbygges faserne i skriveprocessen, hvor fokus lægges på *emner afpasset læser og formål*. For eksempel kan man arbejde med forskellige spørgsmål til planlægningsfasen:

- Hvad vil du gerne fortælle?
- Skal det fortælles i en bestemt rækkefølge?
- Hvis ja, hvilken?
- Hvorfor vil du gerne fortælle netop det?

- Til hvem vil du fortælle det?

For at kunne *udtrykke sig skriftligt i et enkelt, forståeligt og sammenhængende sprog* stilles der krav om *centrale syntaktiske strukturer, herunder grammatik og ortografi*. Den grammatik, der inddrages, skal være nødvendig for den konkrete anvendelse af sproget, og der inddrages kun de grundlæggende principper indenfor såvel morfologi som syntaks. Det er således hensigtsmæssigt med en funktionel tilgang, hvor arbejdet med grammatikken hele tiden tænkes ind i en anvendelsesorienteret og kommunikativ sammenhæng.

For at kunne anvende en grammatisk oversigt er en vis grundlæggende grammatisk viden nødvendig. Med grundlæggende grammatik forstås:

- Kongruens
- Verbernes former, herunder de hyppigst brugte uregelmæssige verber og modalverber
- Ordstilling
- Bestemt og ubestemt artikel
- Brug af kasus
- Adjektivernes bøjning
- Personlige og possessive pronominer
- De mest anvendte konjunktioner og præpositioner
- Tegnsætning

Kultur og samfundsforhold

Der kan arbejdes med karakteristiske sider af kulturen og samfundsforhold i Tyskland og i den tysktalende verden, herunder almene geografiske og historiske forhold, kunst, litteratur og musik, humor og underholdning, sport og fritidsaktiviteter, religion, højtider og traditioner, det interkulturelle samfund etc.

2.2. Kernestof

Basis

Kernestoffet er:

- a) Transparente ord i arbejdet med ligheder i tysk og andre sprog, som kursisten kender*
- b) Grundlæggende elementer i tysk udtale og intonation*
- c) Kendskab til ordklasser, der er relevante for en enkel sætningsopbygning*
- d) Enkel sætningsopbygning, herunder elementer fra grundlæggende grammatik*
- e) Grundlæggende ordforråd inden for udvalgte emner*
- f) Korte enkle tekster om nære og genkendelige emner*
- g) Enkle kommunikationsstrategier*
- h) Kultur- og samfundsforhold i Tyskland og andre tysksprogede lande inden for udvalgte genkendelige emner*

Niveau G

Kernestoffet er:

- a) Lytte og samtalestrategier
- b) Grundlæggende ordforråd
- c) Udtale og intonation
- d) Enkel sætningsopbygning, herunder grundlæggende tysk grammatik og ortografi
- e) Viden om ligheder mellem tysk og andre sprog, som kursisten kender
- f) Kultur- og samfundsforhold i Tyskland og andre tysksprogede lande inden for nære og kendte emner
- g) Forskellige typer tekster om nære og kendte emner

Niveau F

Kernestoffet er:

- a) Lytte- og samtalestrategier
- b) Centralt ordforråd
- c) Udtale og intonation
- d) Enkel sætningsopbygning, herunder grundlæggende tysk grammatik og ortografi
- e) Kultur- og samfundsforhold i Tyskland og andre tysksprogede lande inden for kendte emner
- f) forskellige typer fiktive og nonfiktive tekster om kendte emner

Niveau E

Kernestoffet er:

- a) Kommunikationsstrategier
- b) Udtale og intonation
- c) Centralt ordforråd
- d) Centrale syntaktiske strukturer, herunder grammatik og ortografi
- e) Kultur- og samfundsforhold i Tyskland og tysksprogede lande inden for kendte emner
- f) Forskellige typer fiktive og nonfiktive tekster om udvalgte almene emner

Niveau D

Kernestoffet er:

- a) Kommunikationsstrategier
- b) Udtale og intonation
- c) Centrale syntaktiske strukturer, herunder grammatik og ortografi
- d) Centralt ordforråd
- e) Forskellige typer fiktive og nonfiktive tekster om udvalgte almene emner
- f) Kultur- og samfundsforhold i Tyskland og andre tysksprogede lande inden for udvalgte almene emner.

En del af kernestoffet er arbejdet med sprogets form: grundlæggende ordforråd, grammatik og sprog-

tilegnelse. Grundlæggende ordforråd dækker dels dagligsprogets mest almindelige gloser og dels det ordforråd, der er nødvendigt for at kunne tale og skrive om teksterne/emnerne. Arbejdet med grammatikken skal hele tiden tænkes ind i en anvendelsesorienteret og kommunikativ sammenhæng, hvor vægten lægges på brugen af sproget, således at sprogets opbygning inddrages som et middel til at fremme kommunikative kompetencer og ikke bliver et mål i sig selv. Gennem hele forløbet er det vigtigt, at kursisterne trænes i udtale og intonation. Udtaletræning indgår naturligt i flere af fagets discipliner, først og fremmest i oplæsning og samtale, men også i øvelser, der sigter på indlæring af grammatik.

I tilegnelsen af det tyske sprog inddrages den kulturelle dimension, der har tre aspekter: viden, følelser og adfærd. I førstnævnte betegnelse handler det primært om at give kursisterne viden, indblik i centrale sider af tyske samfundsforhold inden for kendte emner. Følelser er en samlebetegnelse for følelser og holdninger over for mennesker og forhold i Tyskland og tysktalende lande samt i kursistens eget oprindelsesland. Arbejdet med holdninger m.m. kan behandle tværgående emner, der har forskelligt udtryk i forskellige lande, for eksempel menneskerettigheder og miljøspørgsmål samt bæredygtig udvikling. Adfærd omfatter kendskabet til kulturelle regler og konventioner: omgangsformer i den daglige kommunikation, måder at klæde sig på, spise, forhold mellem kønnene etc. Man kan tænke sig et spektrum gående fra ren ”takt og tone” til mere indsigtsfuld kompetence til at indgå i mange forskellige sammenhænge.

2.2.1 Syntaktiske strukturer

Den grammatik, der inddrages, er nødvendig for den konkrete anvendelse af sproget, og der inddrages kun de grundlæggende principper indenfor såvel morfologi som syntaks. Det er således hensigtsmæssigt med en funktionel grammatisk tilgang, hvor arbejdet med grammatikken hele tiden tænkes ind i en anvendelsesorienteret og kommunikativ sammenhæng.

For at kunne anvende en grammatisk oversigt er en vis grundlæggende grammatisk viden nødvendig. Med grundlæggende grammatik forstås:

- Kongruens
- Verbernes former, herunder de hyppigst brugte uregelmæssige verber og modalverber
- Ordstilling
- Bestemt og ubestemt artikel
- Brug af kasus
- Adjektivernes bøjning
- Personlige og possessive pronominer
- De mest anvendte konjunktioner og præpositioner
- Tegnsætning

At opnå et brugbart sprog kræver et grundlæggende kendskab til, hvordan man konstruerer sætninger på tysk. I arbejdet med sætningsopbygning kan det være en fordel at fokusere på de forskelle, der er mellem dansk og tysk. På basis er målet en ganske enkel sætningsopbygning, og herefter arbejdes der videre hen mod udviklingen af et sprog, der gør det muligt at udtrykke sig mere nuanceret og præcist. Der arbejdes på de højere niveauer med forskellige typer enkle bisætninger og med de konjunktioner

og småord, konnektorer, som viser den logiske sammenhæng mellem sætningerne. For eksempel: ”aber”, ”weil”, ”wann”, etc.

2.2.2 Tekster

En vigtig ressource i arbejdet med det faglige indhold er de inddragede og anvendte tysksprogede tekster og materialer. Med tekster og materialer tænkes der her dels på egentlige skønlitterære og saglitterære tekster, dvs. fiktive og nonfiktive tekster, og dels på de øvrige audiovisuelle medier, billeder, collager, tegneserier og internetbaserede materialer etc., som almindeligvis vil indgå i sprogundervisningen.

Med hensyn til de skønlitterære tekster, vil der typisk være tale om genrer som kortprosa, noveller, fortællinger, digte og sangtekster, hvor det i de saglitterære tekster vil dreje sig om formidling af realia og mangeartet information om de behandlede emner. Inden for begge teksttyper vil der kunne forekomme såvel autentiske som bearbejdede, og såvel glosserede som ikke-glosserede tekster.

I tilrettelæggelsen af de enkelte undervisningsforløb vil det generelt være af central betydning, at tekster og materialer udvælges med en niveaumæssigt tilpasset progression for øje, sprogligt, grammatisk såvel som indholdsmæssigt, så at kursisterne løbende kan beskæftige sig med tyske tekster og materialer af stadig stigende sværhedsgrad.

I overensstemmelse hermed vil eksempelvis tysksprogede tekster, der på almindelig vis inddrages i sprogundervisningen, generelt udvise en tydelig niveaumæssig progression, der strækker sig fra de helt korte og enkle tekster, skrevet og redigeret til undervisningsbrug med udstrakt anvendelse af dialogstof, over længere letlæselige tekster inden for skønlitterære og saglitterære genrer, ligeledes forfattet med henblik på sprogundervisning, og frem til egentlige autentiske, men hyppigt bearbejdede og glosserede tekster, beregnet på et mere fremskredent færdighedsniveau.

2.2.3 Kultur- og samfundsforhold

En væsentlig dimension i fremmedsprogsundervisningen er det forhold, at beskæftigelsen med et andet sprog end modersmålet naturligt fører til en berøring med sider af de kultur- og samfundsbetingede omstændigheder, der udgør dette sprogs oprindelseskilde og omverden. I lyset af en udvikling, der går frem mod stadig større globalisering, og som viser bestræbelser på at udnytte denne globaliserings positive sider, forekommer den kulturelt og samfundsmæssigt betonedede dimension af fremmedsprogsundervisningen måske vigtigere end nogensinde før.

Fremmedsprogsundervisningen kan således medvirke til at opbygge en værdifuld indsigt i særlige karaktertræk ved den omverden, som bliver stadig mere nærværende og samtidig bidrage til at afklare forskelle og ligheder mellem forhold i den hjemlige verden og forhold i omverdenen.

I tyskundervisningen inden for almen voksenuddannelse sigtes der mod, at kursisterne i voksende omfang opnår grundlæggende viden om kulturelt og samfundsmæssigt betingede levevilkår i Tyskland og i tysktalende lande. Der sigtes også mod en bevidstgørelse af forskelle og ligheder mellem danske og tyske forhold, og mod at kursisterne kan anvende det tyske sprog i det kommunikative møde med tysktalende. I den henseende er det tillige et mål, at kursisterne i stigende grad inden for almene em-

ner kan inddrage og drage nytte af en stadig større kulturel, interkulturel og samfundsmæssig viden i deres kommunikation på tysk.

Et element i denne indsigtbaserede kommunikation, som ikke bør overses, er dens æstetiske dimension. Denne dimension, der har med de særlige kunstneriske oplevelseskvaliteter i sproget at gøre, med dets mangfoldige, formfuldendte fremtrædelsesformer, og dermed med det enkelte sprogs helt unikke design, er til stede overalt, hvor sproget anvendes. Den er således ikke kun mærkbar i litteratur og andre kunstneriske mediers udtryk, men findes også i dagligdagens almene kommunikationsformer som breve, feriekort, lykønskninger, dagbogsoptegninger, taler og kontrakter og så videre. Emner med tilknytning til tyske kultur- og samfundsforhold vil hyppigt optræde i de undervisningsmaterialer, som typisk anvendes i tyskundervisningen. I forhold til en fortsat voksende sproglig kompetence hos kursisterne vil disse emner typisk foldes ud i materialerne, så de i stigende grad omfatter stadig mere komplekse forhold, og de vil med en sådan løbende udvidelse også afspejle den læringsmæssige progression, som må finde sted i forløbet gennem de fem niveauer fra basis til niveau D. På basis drejer det sig om tyske kultur- og samfundsforhold inden for emner, som man kan betegne som nære og kendte, og på niveauerne G og F er det stadig det kendte, hvorimod der på niveauerne E og D vil være rum for udvalgte emner af mere særlig, men dog stadig almen karakter.

2.3 Supplerende stof

Det vil ikke være muligt at opfylde de faglige mål på grundlag af kernestoffet alene. Det supplerende stof uddyber kursistens sproglige viden og bevidsthed samt perspektiverer kernestoffets temaer til en bredere forståelse af tysk kultur. Det supplerende stof består af tekster og andre udtryksformer, som omhandler tysksprogede lande.

Ud over kernestoffet skal der inddrages supplerende stof, som kan vælges frit, når blot det er med til at opfylde de faglige mål. Det kan for eksempel være:

- Tekster fra andre tysktalende lande
- Danksproget materiale til belysning af kulturelle, historiske og samfundsmæssige forhold
- Hovedtræk i Tysklands og tysktalende landes historie
- Særlige sproglige forhold: stil, non-verbal kommunikation.

3. Tilrettelæggelse

3.1. Målgrupper

Målgruppen i tyskundervisningen på avu vil være en sammensat gruppe af unge voksne kursister, der har en række elementer af kompetencer med sig fra fremmedsprogsundervisningen i folkeskolen, og de mere modne voksne, der ønsker at lære et nyt sprog med henblik på uddannelse og jobskifte m.v. De unge kursisters erfaringer med at lære et fremmedsprog ligger ikke så langt tilbage, og det er vigtigt, at de kan høste anerkendelse for de kompetencer, de har med sig fra folkeskolen samtidig med, at man som lærer gør dem opmærksom på de nye krav, der stilles i undervisningen i det pågældende fremmedsprog.

De mere modne kursister møder op med forskellige forudsætninger for at lære et fremmedsprog, og målene kan have meget forskellig karakter. For eksempel at kunne anvende sproget i en arbejdsmæssig sammenhæng, om at kunne klare sig som turist i andre lande eller om at kunne kommunikere med en fremmedsproget svigerdatter eller svigersøn.

Meget ofte vil det være således, at de modne voksne kursister har et tydeligt og klart mål med fremmedsproget, dvs. det skal bruges til et bestemt formål. Dette får betydning for sprogtilegnelsesprocessen, hvor det ikke kun er tilegnelsen af sproget, der er væsentligt, men i lige så høj grad de enkelte aktiviteter i tilegnelsesprocessen, der skal forekomme relevante og give mening. Det vil sige, at det nye skal kunne passes ind i den forståelse, den voksne har af sig selv som person, og det skal kunne forenes med den voksnes forståelse af omverdenen.

De yngre kursister erkender måske hurtigere, at de 'ikke er så kompetente', da de stadig befinder sig i en personlig udviklingsproces i modsætning til de ældre kursister, der på grund af deres forskellige roller på arbejdsmarkedet og i hjemmet oplever sig selv som kompetente personer.

3.1.1 Didaktiske principper

Der lægges vægt på, at arbejdet med fagets forskellige discipliner opleves som en helhed med fokus på sproget i anvendelse og kursistens egen sprogproduktion, hvorfor undervisningen i størst muligt omfang foregår på tysk. Den skriftlige dimension indgår som støtte til fagets øvrige discipliner. Centralt i undervisningen står den enkelte kursists faglige progression. Derfor er undervisningsdifferentiering uomgængelig i tilrettelæggelsen af undervisningen. Undervisningen skal fremme kursistens kreativitet og evne til at tænke utraditionelt.

3.1.2 Læreplanens sprogsyn

Kommunikativ kompetence

Det sprogsyn, der ligger bag læreplanerne for tysk, er kommunikativt. Først og fremmest skal kursisterne kunne klare forskellige kommunikationssituationer – de skal kunne lytte, tale, læse og skrive på tysk på forskellige beherskelsesniveauer. For at kunne opnå de tilhørende kommunikative kompetencer skal kursisterne have viden og bevidsthed om sprogets opbygning med det resultat, at de på det afsluttende niveau D kan anvende

- *et enkelt, forståeligt og sammenhængende tysk*
- *et centralt ordforråd og ofte forekommende faste udtryk og idiomatiske vendinger*
- *grundlæggende principper vedrørende sprogets opbygning.*

For at nå disse mål er det ikke tilstrækkeligt for kursisterne at kunne beherske fonologien, ortografien, grammatikken og ordforrådet; den såkaldte lingvistiske kompetence, men det forudsætter en pragmatisk kompetence, hvor det er nødvendigt at placere udsagn og tekster hensigtsmæssigt i forhold til situation og samtalepartner. Hertil kommer færdigheder i prosodien: betoning, intonation, rytme og pauser, der er nødvendige forudsætninger for en vellykket samtalsituation. Kursisterne har således brug for forskellige typer af sproglige kompetencer for at kunne fungere optimalt i fremmedsproglige sammenhænge.

3.1.3 Sprogtilegnelse

Når kursisterne skal lære et fremmedsprog, har de allerede et eller flere modersmål og måske kendskab til andre sprog som udgangspunkt for indlæringen af det nye sprog. Der er her tale om en proces, hvor det nye sprog, fremmedsproget, tilføjes til det gamle, modersmålet. Det vil sige, at kursisterne allerede har en række erfaringer med sprog, som de kan trække på i tilegnelsen af det nye sprog. Desuden har de fleste voksne kursister færdigheder i at generalisere, systematisere og danne regler, og endelig har de en stor viden om verden at bygge på.

Intersprog

Ved tilegnelsen af det nye sprog, fremmedsproget, opbygger kursisten gradvist et såkaldt intersprog, der både er systematisk, dynamisk og i konstant forandring. Således revideres regler og udvides langsomt i takt med nye hypoteser om det nye sprog. Der er således tale om formodninger, løse antagelser og gæt, som ofte har deres egen logik. Ved at prøve sig frem vurderes det, om formodningerne be- eller afkræftes.

Denne hypotesedannelse, hypoteseafprøvning og feedback er en grundlæggende proces i sprogtilignelsen, hvor kursisternes engagement i denne proces er den vigtigste årsag til deres sproglige udvikling. Det er væsentligt at understrege, at det at lære et fremmedsprog er en lang proces, og at deres fremmedsprog er et sprog, der er på vej. Der er tale om en gradvis fremadskridende proces, hvor den enkelte kursist danner og afprøver hypoteser om sprogets funktion. Der er tale om et samspil mellem kursistens hypotesedannelse, hypoteseafprøvning og lærerens opmærksomhed på kursistens sprog og efterfølgende analyse med henblik på kursistens sproglige udvikling.

I intersproget vil der ofte forekomme træk, i de sproglige strukturer, der stammer fra kursisternes modersmål især i begynderfasen, og her er det vigtigt, at man, som lærer, positivt er opmærksom på den enkelte kursists intersprog og fokuserer på, hvor langt kursisten er kommet i sin tilegnelsesproces af det nye sprog i stedet for at fokusere på sproglige fejl, som kun er en lille del af den samlede sprogproduktion.

For eksempel vil det i begynderfasen være hensigtsmæssigt at acceptere meget enkle sætningskonstruktioner med udeladelse af forskellige sætningskonstituentter som for eksempel 'mein Haus' = 'Ich wohne in dem Haus'.

På næste stadium i den sproglige udvikling begynder der at komme variation i syntaksen og anvendelse af morfemer, og således udvikler kursisterne hen ad vejen et mere systematisk morfembrug for til sidst at tilegne sig en mere kompleks sætningsopbygning.

I undervisningen kan man arbejde med disse forskellige udviklingsstadier, hvor man på basis fokuserer på at finde ord og udtryk, ved hjælp af hvilke kursisterne hurtigt og let bliver i stand til at klare den allermest basale kommunikation. Det er en fase, der er kendetegnet ved maksimal udnyttelse af et forenklingsprincip, hvor kursisterne forsøger at sammenknytte et eller flere sproglige/ikke-sproglige indhold med ét nyt sprogligt udtryk. Ofte består udsagnene mest af indholdstunge ord, der stilles op efter hinanden; en ophobning af verber og substantiver uden syntaks. Betydningen bæres primært igennem ved hjælp af de indholdstunge ord, den sproglige og situationelle kontekst, kursisternes pragmatiske viden og deres viden om sprog og verden i almindelighed.

Karakteristisk for denne fase er fraværet af bestemte kategorier som artikler, præpositioner, bøjningsmorfemer, hjælpeverber og konjunktioner.

Nogle kursister vil befinde sig på dette stadium meget længere end andre, der tidligt i tilegnelsespro-

cessen vil begynde på en mere systematisk sprogopbygning ved at sætte ordene sammen på en mere systematisk måde.

På de følgende niveauer G, F, E og D vil kursisterne i stigende takt tilegne sig mere abstrakte systemer, og ikke længere stille ordene op efter hinanden, men knytte dem sammen ved hjælp af de forskellige ordklassers bøjningssystemer og rækkefølgeprincipper. På den måde opbygger kursisterne et centralt og brugbart ordforråd bestående af en række bredt dækkende substantiver, adjektiver og verber og får således et begrænset antal udtryk for de forskellige sproghandlinger samt et begrænset antal adverbier og konjunktioner til at klare de mest basale tekstsammenbindinger. På denne måde kan kursisterne med et forenklet sprog fortælle om sig selv, sin verden og kommunikere om almindelige dagligdagsbegivenheder.

3.1.4 Lytteforståelse

Lytteforståelsen er central for at lære at kommunikere mundtligt. Derfor er det vigtigt, at kursisterne fra begyndelsen vænnes til at høre det talte sprog.

Læreren bør fra begyndelsen tilstræbe at tale tysk i videst muligt omfang. Kursisterne lærer hurtigt at forstå for eksempel instruktioner og ros/ris på tysk, hvis læreren gør udstrakt brug af transparente ord og støtter det talte gennem notater på tavlen og tonefald, gestik og mimik. Man opnår herved, at vænne kursisterne til at høre tysk, men endnu vigtigere at vænne dem til at gætte sig frem til betydningen af det talte, selvom de måske kun har opfattet nogle få ord.

Herudover bør lyd-og billedmedier indgå som en naturlig del af undervisningen, hvor kursisterne stifter bekendtskab med forskellige former for autentisk talt tysk.

Visuel støtte er altid en fordel, når man lytter til en tekst. Brug af billedmedier har den store fordel, at det visuelle indtryk støtter forståelsen, samtidig med at der automatisk finder en kulturformidling sted. Især i begyndelsen, bør man derfor vælge billedmedier, så kursisterne kan gætte ud fra billederne og se personerne tale.

I arbejdet med lytteforståelsen i begynderundervisningen er det af stor betydning at oplyse kursisterne om, at de i starten kun kan forventes at forstå delelementer og lære dem at acceptere, at der vil gå lang tid, før de vil være i stand til at forstå normalt talt tysk. Desuden bør de fra starten opmuntres til at gætte og se bort fra vendinger, de ikke umiddelbart forstår, men vænne sig til at acceptere, at man ikke skal forstå hvert ord for at lytte med udbytte.

For at kunne lytte aktivt må kursisterne kende opgaven med øvelsen på forhånd. Kursisternes forforståelse af det, der skal ses eller høres, kan aktiveres og forberedes på forskellig vis: Man kan arbejde med nyttigt ordforråd i relation til emnet, man kan læse en tekst eller se på billedmateriale, som introducerer emnet.

For at fremme kursisternes lytteforståelse bør de trænes i at gøre brug af forskellige lyttestrategier. Ved at bevidstgøre kursisterne om, at lytning er en færdighed som kræver en aktiv indsats og under vise dem i lyttestrategier, bliver kursisterne mere bevidste og aktive i arbejdet med deres lytteforståelse. Forskellige former for lyttestrategier:

Metakognitive strategier

- Planlægning: Hvad skal der lyttes efter? Hvad kender man til emnet i forvejen? Er det en top down lytning (der fokuseres på indholdet) eller en bottom up? (fokus på ord og sætninger)
- Monitoring: Styring og selvkontrol under gennemførelsen, hvordan passer indholdet med de tanker, man gjorde sig før lytningen, hvad er vigtigt/ikke vigtigt?
- Evaluering: Evaluere arbejdsformen efter opgaveløsningen.

Kognitive strategier

- Problemløsningsstrategier for eksempel at gætte, forudsige, drage slutninger
- Lave resumé, oversætte ord, gentage ord, tage noter
- Søge forklaring eller uddybning ved at relatere til personlige erfaringer eller viden om verden.

Sociale/ affektive strategier

- Stille opklarende spørgsmål
- Samarbejde med andre
- Være positivt indstillet over for opgaven.

Det er vigtigt, at de kommunikative færdigheder veksler mellem at fokusere på indhold og form, for at der sker en sproglig udvikling således også med arbejdet med lytteforståelse. På grund af arbejdshukommelsens begrænsede processeringskapacitet kan man ikke fokusere på indhold og form samtidig. Kursisterne kan derfor ikke nå at fokusere på formuleringen, når de lytter efter indholdet. Derfor bør man arbejde med to forskellige typer lytteøvelser i undervisningen: Lytteøvelser med fokus på indhold, hvor kursisterne skal koncentrere sig om at forstå indhold, og lytteøvelser med fokus på form, hvor kursisterne skal koncentrere sig om den måde, sproget bliver formidlet på.

Men en forudsætning for, at kursisterne kan arbejde med lytteøvelser med fokus på form er, at de tidligere har arbejdet med de samme lytteøvelser, hvor de først skulle koncentrere sig om indholdet.

3.1.5 Samtalefærdighed

I samtalefærdighed ligger fokus på interaktionen mellem de samtalende, og samtalen er delvis uforudsigelig. Derfor må kursisterne i situationen klare sig med de sproglige ressourcer, som er til rådighed her og nu. For at kunne kompensere for evt. manglende ordforråd er det derfor vigtigt at lære kursisterne forskellige kommunikationsstrategier, for eksempel ved at ordet eller udtrykket forklares ved hjælp af andre ord, udtrykket generaliseres, eller sætningen omformes.

Den samtalefærdighed, som en kursist skal have, består i at have lingvistisk kompetence, men også i at kende til de konventioner, der gælder for samtalen på sproget, dvs. have pragmatisk kompetence. Kursisten skal kende til konventionerne for, hvordan man indleder en samtale, hvordan man tager ordet, beholder ordet, skifter emne samt afslutter. Det vil i den forbindelse være hensigtsmæssigt, at kursisterne får opbygget et repertoire af samtaleregulerende gambitter.

Der hvor samtalen foregår mellem læreren og én kursist ad gangen, får kursisterne for lidt sproglig træning. Derfor vil brug af par- og gruppearbejde være hensigtsmæssigt i udviklingen af kursisternes samtalefærdighed.

Task- baserede aktiviteter, hvor kursisterne i par eller grupper arbejder med løsningen af forskellige opgaver, er meget velegnet til at skabe kommunikativ interaktion. Kursisterne får mere taletid og større mulighed for at træne deres samtalefærdighed og sprog, og derved større mulighed for at der sker en automatisering af det indlærte. Kursisterne får lejlighed til at arbejde med et varieret sprog, og de får lejlighed til både at få input og producere output og dermed udvikle deres sprogtilgængelse gennem afprøvning af hypoteser om, hvordan sproget er sat sammen.

Forskellige typer kommunikative tasks/ opgaver:

- Pusleopgave: Deltagerne har hver deres del af den samlede information og er nødt til at udveksle denne information for at løse opgaven
- Informationskløft: Den ene kursist har al informationen - den anden skal bruge denne information for at løse opgaven
- Problemløsning: Kursisterne har adgang til den samme information og skal i fællesskab forsøge at løse et problem
- Beslutningstagen: Kursisterne har samme eller forskellig information og skal forsøge at beslutte sig for noget

- Meningsudveksling: Kursisterne har adgang til samme information og skal diskutere deres holdninger til et emne. Deres holdninger kan være deres egne eller holdninger som de er blevet pålagt
- Social interaktion: rollespil, improvisation, simulation, dramatisering.

I begyndelsen må samtaleøvelserne være enkle og primært have en reproducerende form, hvor man især kan lægge vægt på at vænne kursisterne til at bruge det givne ordstof. På et lidt senere tidspunkt i forløbet kan man så træne kommunikationssituationen ved at indøve bestemt ord og vendinger, der er nødvendige for at kommunikere. Kursisterne kan i begyndelsen indøve de mest almindelige talehandlinger, som for eksempel at hilse, præsentere sig, spørge og svare, fremsætte anmodninger og forslag, acceptere og afslå, da sådanne talehandlinger er en forudsætning for at blive en god samtalepartner. Senere kan man arbejde med mere komplicerede og selvstændige talehandlinger såsom at kommentere, argumentere og give udtryk for egne følelser og holdninger. Efterhånden som kursisterne har tilegnet sig en række faste vendinger, udbygges pararbejdet med kommunikationsopgaver og korte fremlæggelser.

I starten vil samtalen typisk bestå af mini-dialoger med udgangspunkt i konkrete og enkle kommunikative situationer, eksempelvis samtaler med udgangspunkt i billeder og dagligdags emner, sådan som de dukker op i begynder-systemer. Gradvist kan samtalerne udvides til at blive mere komplekse og frie.

De lettere kommunikative øvelser som for eksempel informationskløftopgaver og rollespil egner sig godt til begynderundervisningen. Rollespillene kan dreje sig om dagligdags situationer såsom at købe ind, spørge om vej, bestille hotelværelse, gå på restaurant m.m. I arbejdet med de bundne rollespil vil kursisterne komme ud for flere gentagelser af ord og sætninger end ved nogen anden aktivitet.

En vellykket kommunikation kræver kendskab til mange ord og viden om disse ord. Et godt ordforråd opbygges bedst i en sammenhæng, fordi ordene lagres og huskes, når de bliver aktiveret. For eksempel er emneorienteret undervisning med til at opbygge et hensigtsmæssigt og aktivt ordforråd i en

veldefineret semantisk sammenhæng. Arbejde med ordforråd medfører, at kursisterne gør erfaringer med, hvordan ordene får deres betydning i samspil med hinanden, og at over- og underbegreber, synonyme og antonymer kendes. Det kræver stor variation i ordforrådsøvelserne, fordi ordene bedst huskes, hvis de træffes i forskellige sammenhænge. Som eksempel på ordforrådsøvelser kan nævnes: finde par/ umage par i en ordforrådsliste, krydsordsopgaver, multiple choice - opgaver, sorterings- og rangeringsopgaver, associationsøvelser, udfyldningsøvelser og billedbeskrivelser.

3.1.6 Læseforståelse

Både for at styrke den sproglige indlæring med hensyn til ordforråd og syntaks og for at opbygge en viden om det tyske sprog og om tysk kultur i bred forstand er det vigtigt, at kursisterne bliver gode læsere, og for at blive det må lysten til at læse være til stede. Tekstudvalget må derfor kunne engagere kursisterne, og der bør derfor arbejdes med et bredt udvalg af teksttyper, både skønlitteratur og sagprosa.

De skønlitterære tekster er vigtige, fordi de giver mulighed for oplevelse og fordybelse. Desuden kan de give et indblik i kulturelle forhold. Undervisningen bør omfatte forskellige genrer, såsom noveller, eventyr, korte romaner, digte og sange.

Sagprosatteksterne bør også omfatte mange forskellige typer, såsom artikler fra aviser og magasiner, og mindre brugstekster fra hverdagen for eksempel reklamer, skilte, formularer, brugsanvisninger og køreplaner. I begynderundervisningen tager tekstlæsning naturligt udgangspunkt i et begyndersystem. Efter begynderfasen kan man så inddrage enkle bearbejdede og senere lette ubearbejdede tekster i forbindelse med emnelæsning. Det er en fordel, at begynderteksterne har mange transparente ord, som kursisterne kan genkende fra andre sprog. På den måde kan kursisterne få en oplevelse af, at de allerede kan en del af målsproget.

Allerede fra starten bør kursisterne opmuntres til at anvende gættestrategier og viden om, at man ikke behøver at forstå hvert ord for at forstå helheden i en tekst. Udvikling af læsefærdighed på et fremmedsprog kræver et bevidst arbejde med læsestrategier. Dette arbejder omfatter tre faser: før, under og efter.

Før læsning af teksten udtrykker kursisterne de forventninger, de har til teksten ud fra iagttagelser af blandt andet overskrifter, illustrationer, opsætning og transparente ord. Læreren må desuden forud for læsningen gøre opmærksom på, hvad formålet med tekstlæsningen er, så kursisterne kan indstille deres læsning efter dette formål og dermed vælge den rette strategi.

Under læsningen vil de væsentligste strategier, som kursisterne får behov for at arbejde med være:

- Skimming, hvor man hurtigt lader øjnene løbe ned over teksten for at danne sig et overblik over, hvad den handler om, for eksempel når man løber en avisartikel hurtigt igennem
- Scanning, hvor man leder efter specifikke oplysninger, for eksempel når man slår op i en køreplan eller leder efter et ord i ordbogen
- Ekstensiv læsning, hvor man læser med henblik på at forstå hovedindholdet i en tekst uden væsentlig brug af ordbog
- Intensiv læsning, hvor der lægges vægt på detailforståelse af en tekst med ordbogsopslag og noter til centrale punkter og vigtige detaljer.

En yderligere vigtig strategi er at opmuntre kursisterne til at gætte ord før opslag i ordbog. Kursisterne bør i den forbindelse trænes i at anvende både kontekstuelle nøgler: den omgivende tekst og viden om verden, og sproglige nøgler: ord, ordstammer, morfologi til forståelse af teksten.

Efter læsningen vil der for det første være den umiddelbare bearbejdning af indholdet for at sikre forståelsen, hvor kursisterne arbejder med de spørgsmål, der dækker tekstens skelet: hvem, hvornår, hvad, hvordan, hvor og hvorfor. Teksten kan også genfortælles. Som yderligere øvelse kan man for eksempel slette tekstens slutning og bede kursisterne forestille sig slutningen, før den udleveres. Man kan også klippe teksten i stykker og lade kursisterne i grupper tale sig frem til den rette sammenhæng. Efterbearbejdelsen af teksten vil ofte rumme det element, at kursisterne sammenholder deres forhåndsforventninger med det, de faktisk har fået ud af teksten.

3.1.7 Mundtlig redegørelse

For at vænne kursisterne til at have ordet i længere tid ad gangen og træne dem i at bruge forskellige hjælpemidler (f.eks. PowerPoint), når de skal fremlægge og formidle et mundtligt budskab, er det vigtigt at vænne kursisterne til og træne dem i at holde små korte oplæg for hinanden. Dette bør praktiseres fra begyndelsen af forløbet på det første niveau og gradvist udbygges mht. krav i takt med niveauernes faglige progression (fra basis til D).

Arbejdet med ordforråd skal her fokusere på og koncentrere sig om tekster eller tematik behandlet i undervisningen. Desuden skal kursisterne arbejde med faste udtryk og markører, der kan skabe sammenhæng i fremstillingen. En øvelse der kan laves tidligt i forløbet på basis og senere udvikles på de andre niveauer er f.eks. en præsentation af et billede eller et kort resumé af en kendt tekst. Kursisterne skal gøres opmærksomme på, at de skal benytte en enkel og klar redegørelse med brug af stikord. De skal desuden vide, at de hovedsagligt skal benytte ord de kender fra tekster og temaer behandlet i undervisningen, og som de er trykke ved, så de kan tale frit ud fra stikord og uden brug af manuskript. Det betyder, at de andre kursister kan forstå fremlæggelsen, eventuelt med hjælp fra stikord på tavle, overhead eller PowerPoint, og at der kommer fokus på fremlæggelsesmetoder. Brug af specifikke fremlæggelsesglosser kan ligeledes udvikles i takt med progression i niveauerne. Den mundtlige redegørelse kan udfoldes i par, mindre grupper eller på holdet i takt med at kursisterne føler tryk og får øvelse i disciplinen.

3.1.8 Skrivefærdighed

Det er væsentligt at indføre den skriftlige dimension fra begyndelsen af begynderniveauet på basis for at vænne kursisterne til at lave skriftligt arbejde og gøre dem fortrolige dermed. Det skriftlige arbejde skal både fungere som en selvstændig disciplin samt støtte og underbygge den mundtlige sprogfærdighed. Disciplinen udbygges i sværhedsgrad i takt med fagets faglige progression.

I begyndelsen kan det skriftlige arbejde udmønte sig i små huldiktater med kendte ord og udtryk samt i sammenhængende diktater med enten enkelt ord eller sammenhængende sætninger. Det er væsentligt, at kursisterne er bekendte med det ordforråd, de præsenteres for i diktaterne, så de kan fokusere på stavning, ordforrådstræning og bevidstgørelse om sprogets struktur. Diktaterne kan have fokus på forskellige emner såsom verbers og adjektivers bøjning eller ordforråd og idiomatiske udtryk.

Kursisterne bør arbejde eksplicit med glostræning i det skriftlige arbejde. Glostræningen består i at finde modsætninger af verber, adjektiver og adverbier. Det kan være at nedskrive glosser, der tematisk

hænger sammen. Det kan være at finde bestemte ordklasser i en tekst og udskifte med modsætninger eller senere i forløbet synonymmer.

Indsætningsøvelser med fokus på forskellige emner er ligeledes velegnet i hele undervisningsforløbet. Emnet kan være af både grammatisk karakter med for eksempel indsætning af verber og artikler eller udtryk og gloser.

Øvelser af ren grammatisk karakter bør også indgå i undervisningen fra begyndelsen. Det kan være fejlfindings-, kontrasterings- og indsætningsøvelser, der samlet er med til at bevidstgøre kursisterne om emnet og til at automatisere deres brug der af.

Fri skriftlig udtryksfærdighed kan ligeledes introduceres tidligt i forløbet. Det er vigtigt, at kursisterne præsenteres for mønstereksempler, så de kan benytte ord, udtryk og struktur fra en eksisterende tekst. De bliver derved bevidste om sprogets struktur og opbygning, hvilket de senere selv kan bruge naturligt. Kursisterne får derved hjælp og støtte, så de undgår komplekse og vanskelige konstruktioner. Det er i denne forbindelse vigtigt at gøre kursisterne opmærksomme på, at de skal undgå for mange ordbogsopslag og brug af komplekse konstruktioner men derimod benytte korte sætninger og kendt ordforråd for at opnå et rimeligt korrekt sprog. Det betyder, at de undgår at lave for mange fejl, hvilket kan give dem en oplevelse af glæde og tryghed i forbindelse med brug af det tyske sprog. Opgaverne kan være skrivning af postkort, små slogans, notitser, resuméer og personlige ytringer, der kan øges i sværhedsgrad og selvstændighed, så kursisterne rustes til den skriftlige prøve på niveau D.

Skriftligt arbejde i undervisningen kan både være proces og produktorienteret, så kursisterne bevidstgøres om forskellige arbejdsformer og via det procesorienterede arbejde udvikler automatiserende brug af basale emner via bevidstgørende og produktive skriveøvelser. Ved den procesorienterede skrivning, bør læreren være til stede som vejleder.

Dictogloss, hvor kursisterne ud fra en oplæst tekst skal gendanne sproglige sætninger og strukturer, både individuelt og ved hinandens hjælp, kan ligeledes benyttes. Chat over velkendte emner med andre kursister er ligeledes en måde, hvorpå kursisterne kan opnå glæde, træning og naturlighed i deres skriftlige kommunikation og udtryk.

I den løbende evaluering af det skriftlige arbejde er det vigtigt, at man fra begyndelsen benytter metoder, hvor kursisterne er med til at rette og evaluere deres egne opgaver, så de bliver opmærksomme på deres fejl og retning af disse. Generelle fejl fra kursisternes opgaver kan også samles og gennemgås for hele klassen eller indgå i en ”findefejl opgave”, hvor kursisterne finder fejl og forklarer, hvorfor det er forkert og kommer med det korrekte svar. De kan også rette hinandens produkter og forklare hinanden fejlene. At aflevere den samme opgave flere gange med bevidstheden om, at den bliver mere og mere korrekt er også en måde at arbejde med det skriftlige arbejde på. Individuelle logbøger med notater om egne korrekte konstruktioner og eller fejl, kan også være med til at støtte og udvikle kursisternes skrivefærdighed.

3.1.9 Kontrastering

I forbindelse med både den eksplicite grammatikundervisning og i træning af mundtlig og skriftlig kommunikation, er det væsentligt at arbejde med kontrastering, for at bevidstgøre kursisterne om forskelle og ligheder mellem dansk og tysk hvad angår struktur, syntaks, ordforråd og idiomatik for derved at styrke kursisterne sprogbeherskelse af tysk. Kontrastering er en væsentlig del af kursisternes sproglige bevidstgørelse, og inden man påbegynder et nyt emne, er det vigtigt, at kursisterne ved, hvilket emne der er fokus på. Det er således en god ide at starte emnet med at lade kursisterne give eksempler på emnet, for eksempel datid på dansk. De kan ligeledes fortælle, hvordan man genkender datid på dansk, hvordan og hvornår man bruger tiden på dansk. Efterfølgende kan kursisterne observere tyske datidsformer i en tekst og derefter sammenligne dem med de danske både hvad angår dannelse, former og brug. Siden kan kursisterne træne produktive øvelser med henblik på automatisering og beherskelse af emnet.

Kontrastering kan og bør benyttes på alle niveauer, idet der gradvist i takt med progressionen sættes større krav til kursisters evne til selvstændigt at observere og sammenligne.

3.1.10 Kommunikationsstrategier

I undervisningen er der fokus på kommunikation, det vil sige udveksling af information, tanker, holdninger. Her vil kursisten sprogligt komme til kort, og så er der brug for nogle strategier til at forsøge at løse de problemer, der opstår undervejs. Dette skal ses som en positiv og konstruktiv måde at få kommunikationen til at lykkes, som vi også gør brug af på vores modersmål. Det er vigtigt, at kursisten gøres opmærksom på denne del af kommunikationen og lærer at bruge nogle strategier. På basis arbejdes der med *enkle kommunikationsstrategier*. Brug af kropssprog og forsøg med ord fra for eksempel dansk vil i mange tilfælde kunne få kommunikationen med en tysker til at lykkes, selvom ens sproglige formåen er mangelfuld.

På niveau G og F arbejdes der med lytte- og samtalestrategier. Det er væsentligt i den mundtlige kommunikation, at man vænner sig til kun at lytte efter de centrale ord og vendinger, som den lyttende kan uddrage meningen af. For mange tyskkursister går kommunikationen i stå, fordi de lytter efter og ønsker at forstå alle detaljer i det, der bliver sagt – og de må hurtigt give op. Det handler ikke om en detaljeret, men om en global forståelse.

Variationen af kommunikationsstrategier øges efterhånden som de sproglige færdigheder gør det muligt. Der bliver på niveau E og D større og større mulighed for eksempel at lave omskrivninger, hvor man beskriver eller definerer det ord, man mangler.

3.2 Arbejdsformer, herunder skriftligt arbejde

Der fokuseres på arbejdsformer og opgavetyper, der udvikler kursistens kommunikative kompetencer, selvstændighed og kreative evner. Arbejdet organiseres hovedsagelig gennem forskellige emner, og det sikres, at de faglige mål integreres i dette arbejde. Det skriftlige arbejde indgår som træning til at udvikle og styrke den skriftlige kommunikation, ligesom det også støtter læse-, lytte- og taletræningen. Endvidere arbejdes der med elementer fra skrivprocessens faser

3.2.1 Progression

På alle fem niveauer fra basis til niveau D skal der arbejdes med de klassiske færdigheder tale/lytte/læse/skrive som naturligt udgangspunkt for at opnå sproglige kompetencer. Men det vil være forskelligt fra niveau til niveau, hvor vægtningen af de enkelte færdigheder ligger. For eksempel vil fokus ligge på færdighederne lytte og tale på basis og de efterfølgende niveauer G, F, mens der på niveauerne E og D vil være mere fokus på læse og skrive. Det betyder ikke, at færdighederne lytte/tale forsvinder, men at de indgår som støtte til de øvrige færdigheder. Samtidig er det vigtigt, at læreren gør sig – og kursisterne – klart, hvad de faktisk allerede har tilegnet sig, og at læreren fra begyndelsen bevidst udnytter dette mest muligt. I opbygningen af læreplanerne er der indbygget en naturlig progression fra det 'enkle' til det mere 'komplekse', således at kursisterne ikke på det efterfølgende niveau oplever 'lidt mere af det hele', men en tydeliggørelse af det enkelte niveaus form og indhold. En progression, der både rummer momenter af fri udfoldelse og af "hård" faglighed.

3.2.2 Undervisningsdifferentiering

Der stilles særlige krav til læreren om at differentiere undervisningen efter den enkelte kursists forudsætninger og motiv til at lære et nyt fremmedsprog. Dette kan bl.a. gennemføres gennem dialog med kursisten og ved, at kursisten gennem dialog med lærer og medkursister når frem til en erkendelse af, hvad vedkommende kan, hvad vedkommende gerne vil kunne, og hvordan vedkommende kan få det lært.

Som udgangspunkt handler det om for læreren at få øje på sine kursister, lytte til dem og tale med dem enten som gruppe eller som enkeltpersoner. Det er her, læreren henter afsættet for at differentiere sin undervisning. Alt hvad læreren foretager sig sammen med kursisterne bidrager potentielt til kvalificering af dialogen med dem, fordi det alt sammen giver anledning til, at læreren øger kendskabet til kursisternes forudsætninger og potentialer.

Dialogen er således omdrejningspunktet i en differentieret undervisning med følgende fokusområder:

- mål og evaluering
- undervisningens indhold og arbejdsformer
- læringsvaner og selvhjulpethed
- samtale med og vejledning af kursisterne
- kursister med særlige behov.

Gennem dialog med kursisterne hjælper læreren dem med at se sammenhængen mellem deres mål, måden de har arbejdet på – alene eller sammen med andre – de midler og materialer, de har anvendt, og det faglige udbytte, de har opnået. I arbejdet med målsætning og evaluering er det altid en god idé at inddrage skriftlighed og mundtlighed. I forbindelse med skriftlighed er logbogen et godt redskab til at fastholde og støtte processen og dens forskellige faser, hvor målformuleringer, arbejdsplaner og evalueringsrefleksioner nedfældes. Ved valg af indhold og arbejdsformer skal læreren være opmærksom på, at kursisternes forskellige interesser og ressourcer skal tilgodeses og udvikles. Som lærer skal man være opmærksom på det samspil, der er mellem at tage udgangspunkt i kursisternes erfaringer og i deres behov for overskridelse af umiddelbare erfaringer med henblik på ny begrebsudvikling. Det er en god idé at lade kursisterne hver for sig eller i grupper formulere egne læringsmål med udgangs-

punkt i de faglige mål og gerne lade nogle kursister overskride rammen, mens andre forbliver inden for den. I arbejdet med undervisningsdifferentiering er det en god idé at sætte fokus på bestemte kursister i bestemte perioder, hvor læreren støtter deres målformuleringer og evalueringer gennem en særlig opmærksomhed og vejledning. Læreren kan lade kursisterne være medvidende om, hvem der er i fokus i en given periode og eventuelt medbestemmende om det. De øvrige kursister må i samme periode klare sig med de generelle rammer for målsætning og evaluering, som læreren har planlagt.

3.2.3 Organisering af emner

Læreplanernes formelle krav om kompetencer sættes i relation til emner, der spænder fra *genkendelige, nære og kendte til almene emner*. Det vil sige, at der er tale om en progression i valg af emner, der bevæger sig fra det nære til det fjerne, fra det konkrete til det abstrakte. Dette indebærer for eksempel, at undervisningen i begyndelsen baseres på det enkelte individ; ”jeg’et” og dets nærmeste omgivelser, for så gradvist at overgå til emneområder af samfundsmæssig, politisk og kulturel karakter.

Der er ikke noget krav om et bestemt antal emner på det enkelte niveau, men undervisningen skal tilrettelægges således, at form, indhold og tekstvalg i videst muligt omfang tilgodeser den enkelte kursists eller kursistgruppes forudsætninger og ønsker og hele tiden står i relation til de faglige mål.

Læreplanernes faglige mål lægger op til et tematisk indhold, som har at gøre med kultur- og samfundsforhold i Tyskland og tysksprogede lande med det formål at give kursisterne indblik i vedkommende landes nationale kultur. Men samtidig åbner formålsformuleringen (1.2) op for en sprogundervisning, der bevæger sig i interkulturel retning, således at kursisterne gennem arbejdet med det fremmede styrker deres interkulturelle forståelse og forståelse af egen kultur. En fremmedsprogsundervisning med en interkulturel dimension giver således muligheder for at beskæftige sig med tværkulturelle emner, hvor kursisterne stilles over for helt andre sammenhænge, og som de skal forholde sig til på det fremmede sprog. En god idé kan være, at kursisterne læser tekster og producerer små tekster på fremmedsproget om deres egen kultur; på den måde bliver det danske eller andre kultur- og samfundsforhold, der danner tematisk indhold for de fremmedsprogede tekster. Endelig indgår emnerne direkte i den ene del af den mundtlige prøve, idet kursisterne får udleveret en ukendt tekst med relation til et af de læste emner

3.2.4 Det skriftlige arbejde som støtte til den mundtlige dimension

Arbejdet med den skriftlige dimension skal først og fremmest fungere som støtte til undervisningen generelt, således at kursisterne lærer at udtrykke sig om et kendt eller alment emne på et enkelt og sammenhængende tysk. Der skal arbejdes med både bundne og fri opgaver, og her er det især vigtigt, at der også arbejdes med de friere opgaver, som netop udvikler kursisternes eget sprog og understøtter den mundtlige sprogfærdighed i højere grad end de bundne opgaver.

3.3 It

It indgår som en del af undervisningen i tysk som støtte i læse-, lytte- og taletræningen. Kursisten anvender elementær tekstbehandling i forbindelse med det skriftlige arbejde som et redskab i skriveprocessen. It indgår naturligt i forbindelse med informationsøgning, sprogindlæring og kommunikation.

Kursisterne introduceres fra starten til de it-baserede arbejdsformer. It spiller en central rolle i arbejdet med tysk og anvendes i både undervisning, hjemmearbejde og kommunikation mellem kursist og lærer, ligesom det også anvendes i det individuelle sprogtræningsarbejde og i stigende grad i samarbejdet mellem kursisterne. It anvendes også i forbindelse med informationsøgning, ligesom det støtter læse-, lytte- og taletræningen. Samspillet mellem sprogarbejdet, it og organisering af arbejdsformer udgør en helhed.

Det anbefales at lade it indgå, hvor det er relevant og nødvendigt for eksempel i forbindelse med kommunikation, og ikke mindst, hvor det kan inddrages i forbindelse med undervisningsdifferentiering, kursisternes selvstændige arbejde i studierummet og ved test.

It er netop især velegnet til undervisningsdifferentiering, til processkrivning og til informationsøgning, som alt sammen fortrinsvis foregår i studierummet, eller hjemme, evt. i forbindelse med virtuel undervisning.

Kursisterne forventes at være fortrolige med brugen af de gængse tekstbehandlingsprogrammets faciliteter, informationsøgning og elektronisk kommunikation, så der i undervisningen kan bygges videre på disse færdigheder og kompetencer.

It er et udpræget skriftligt medium, som derfor styrker den skriftlige dimension, men det er vigtigt, at så meget som muligt af det materiale, som produceres eller hentes i elektronisk form, anvendes i mundtlig kommunikation. Computeren kan anses som et skabende værktøj, der bl. a kan anvendes til:

- sprogprogrammer og sprogfaciliteter på nettet
- sprog- og glosetræningsprogrammer
- kommunikation i f.eks. konferencesystemer, på intranet, i mail, sms og blogs på fremmedsproget
- podcast
- arbejde med medieskabte tekster, hvor lyd og billeder er vigtig for fremmedsprogstilignelsen
- chat, dvs. kommunikation via lyd og billeder
- præsentationsprogrammer
- It-baserede læremidler
- forberede sig på, at eksamensopgaver bliver elektroniske.

3.4 Samspil med andre fag

Tysk kan indgå i samspil med andre fag, hvor det er relevant og muligt. Tværfagligt arbejde skal planlægges under hensyntagen til de faglige mål.

Med samspil tænkes der her på undervisningsforløb med planlagt samarbejde mellem to eller flere fag om udvalgte emner, der rummer fælles berøringspunkter for de samarbejdende fag. Et sådant samspil

mellem tysk og de øvrige fag inden for almen voksenuddannelse vil givetvis i mange sammenhænge kunne give muligheder for større fordybelse og indsigt i behandlede emner og vil kunne bidrage frugtbart med nye synsvinkler og dimensioner inden for hvert af de implicerede fag. Mulighederne er mangfoldige, men helt enkelt kan samarbejdet dreje sig om, at der i tysk over en periode arbejdes med et emne, som samtidigt belyses i et andet fag, således at de to fag hver især under hensyntagen til deres respektive faglige mål høster udbytte af dette samarbejde.

På basis, niveau G og F vil tyskfaget eksempelvis i forskelligt omfang kunne samarbejde med fag som historie og livsanskuelse vedrørende traditioner omkring højtider og festlige begivenheder, hvor flere religioners sædvaner og deres historiske begrundelser og religionsfilosofiske indhold belyses sideløbende med det sproglige arbejde med emnet i tyskundervisningen.

Ligeledes vil der på niveauerne E og F eksempelvis kunne samarbejdes om kulturelle og samfundsmæssige forhold inden for den tysktalende verden, hvor ikke bare fagene historie og livsanskuelse, men tillige faget billedkunst vil kunne bidrage med væsentlige indfaldsvinkler til de behandlede emner i tyskundervisningen.

I almindelighed vil de eksisterende lærebogsmaterialer, der anvendes i tyskundervisningen, kunne bidrage med talrige ideer til samspil mellem fagene. Dels kan der være tale om direkte forslag til sådanne samspil, og dels vil en del af de inddragede emner i kraft af deres indhold umiddelbart kunne lægge op til samarbejde mellem tysk og de øvrige fag i fagrækken.

Endelig skal der også henvises til Danmarks Undervisningsportal www.emu.dk, hvor der blandt talrige undervisningsforslag på siderne for tyskfaget givetvis vil kunne hentes idéer og inspirerende materiale til tværfaglige forløb mellem tysk og andre fag.

4. Evaluering

4.1. Løbende evaluering

Den løbende evaluering indebærer en kombination af lærerens vurdering i form af lærer/kursistsamarbejde, kursisternes refleksioner over sprogtilegnelse og egen læring og test af kursistens faglige kundskaber. Den løbende evaluering er med til at sætte ord på, hvad der sker i undervisningen og i kursisternes læringsproces. Den formative evaluering skal synliggøre, hvor langt kursisterne er nået i forhold til de faglige mål; evalueringen skal således være med til at forme kursisternes arbejde med faget i et fremadrettet perspektiv.

Den løbende evaluering sker hele tiden undervejs i undervisningsforløbet og bliver således en integreret del af undervisningen. Dette forudsætter et forløb med klart formulerede, opstillede mål for kursisternes læring. Målene er et udtryk for den forventning, læreren har til kursisternes læring gennem det planlagte undervisningsforløb. Derfor er det vigtigt, at man som lærer allerede i planlægningen af undervisningen gør sig klart, hvad det er, man vil evaluere, og hvordan dette skal ske. For at kursisterne kan se sammenhængen i undervisningen og i hvilken retning, de skal bevæge sig hen fagligt, vil det være hensigtsmæssigt at gøre de enkelte mål for undervisningsforløbet tydelige og præcise. Dette kan gøres ved at fastsætte en række delmål, der kan være medvirkende til at give overblik og klarhed. Hellere fastlægge færre og konkrete mål, der er gennemtænkte og til at handle efter, end mange spredte, der gør det vanskeligt at fokusere på i undervisningen.

For at få et fuldstændigt billede af kursisternes sproglige kompetencer stilles der særlige krav til de forskellige evalueringsformer. Til dette formål findes en række egnede evalueringsredskaber, der er egnede i fremmedsprogundervisningen. Her følger et par eksempler:

- Logbog
- Portfolio
- Evalueringsopgaver

En logbog kan være kursisternes personlige bog, hvori de skriver, hvad der er blevet arbejdet med, hvad de har lært, og hvordan den fortsatte læreproces kan støttes. Eller en faglig bog, som er knyttet til en bestemt faglig opgave. Logbogen er ikke en privat dagbog, men en bog, som er tilgængelig for læreren eller medkursisterne. Læreren kan skrive kommentarer i kursisternes logbøger eller give forslag til videre arbejde.

Portfolioen går ud på, at kursisterne løbende indsamler og vælger materiale, som dokumenterer og præsenterer, hvad der er arbejdet med i forbindelse med undervisningsforløbene. Portfolioen kan omfatte alt, hvad der kan produceres i undervisningen, fra de allerførste, små, enkle skriftlige arbejder til større sammenhængende skriftlige produkter, lydbånd med optagelser af kursisternes udtale og oplæsning på det fremmede sprog.

En evalueringsopgave er en målrettet undervisningsaktivitet, som repræsenterer væsentlige aspekter af en bestemt færdighed og som kan være med til at konkretisere det faglige mål. For eksempel:

- Kommunikativt pararbejde, der optages på bånd eller video
- Små kursistfremlæggelser, der optages på bånd
- Kursistformulerede skriftlige spørgsmål til en tekst

Ovennævnte produkter kan være med til at synliggøre kursisternes fremskridt i egne færdigheder.

Evalueringsopgaverne kan være et anvendeligt redskab for læreren til at konkretisere, hvorvidt kursisterne har gjort fremskridt i forhold til lignende opgaver tidligere i undervisningsforløbet. Evalueringsopgaverne kan diskuteres i logbogen og/eller sættes ind i portfoliomappen.

Sammen med forskellige test, der primært måler kursisternes sproglige færdigheder (morfologi, ordforråd og grammatik) kan ovenstående evalueringsformer bruges som refleksionsinstrument dels for den enkelte kursist, dels som dialogredskab mellem kursist og lærer, dels som lærerens refleksion over undervisningens resultater.

I den løbende evaluering kan man også inddrage forskellige samtaleark til brug for lærer/kursistsamtaler vedrørende det faglige udbytte:

Læreren udfærdiger et skema med mål/delmål for forløbet. Dette skema kan udleveres til kursisten efter et gennemgået emne eller midt i forløbet:

Mål / delmål inden for emnet	Jeg er god til	Jeg mangler	Kursistens egne kommentarer til forbedring / indsats
Kan forstå hovedindholdet af enkelt talt tysk.			
Kan læse og forstå hovedindholdet i enkle teksttyper.			
Kan samtale i et enkelt sprog.			
Kan skrive enkelt og nogenlunde sammenhængende.			

Med udgangspunkt i ovenstående, foretages en samtale mellem lærer og kursist, hvor læreren giver en faglig vurdering af kursistens færdigheder og viden ned henblik på en fremadrettet indsats.

4.2. Faglig dokumentation

§ 21 Som afslutning på basisniveau og på niveau F og E skal kursisten i uddannelsestiden udarbejde et produkt, der er egnet som faglig dokumentation. Produktet fremlægges af kursisten og evalueres af kursistens lærer. (avubekendtgørelsen)

Den faglige dokumentation finder sted i slutningen af uddannelsestiden på niveauerne basis, F og E. Den faglige dokumentation består af et præsentationsmateriale med et skriftligt element og en mundtlig fremlæggelse eller kort samtale mellem kursist og lærer. Præsentationsmaterialet tilvejebringes enten af læreren eller kursisten, men det skriftlige produkt udarbejdes af kursisten selv. Den faglige dokumentation har relation til et emne, der er blevet arbejdet med i undervisningen og skal således demonstrere de faglige mål for det enkelte niveau.

4.2.1 Basis faglig dokumentation

Kursisten udarbejder selvstændigt en ordliste til et billedmateriale om et emne, som har relation til undervisningens indhold. Ordlisten afleveres til læreren, der vurderer, om materialet er egnet til faglig dokumentation. Billedmaterialet, der tilvejebringes af læreren, danner sammen med ordlisten udgangspunkt for en kort dialog på tysk om emnet mellem lærer og kursist.

Kort før forløbets afslutning vælger kursisten et emne, som har været behandlet i undervisningen og meddeler dette til læreren.

Derefter udleverer læreren et billedmateriale i form af et eller flere billeder til kursisten. Billedmaterialet skal have relation til det valgte emne. Kursisten udarbejder derefter selvstændigt en ordliste til

billedmaterialet. Med udgangspunkt i billedmateriale og ordliste samtaler lærer og kursist på tysk om emnet. Samtalen former sig som små dialoger, hvor kursisten demonstrer brug af et tilstrækkeligt ordforråd og relevante enkelte faste udtryk og vendinger om det valgte emne og udtrykker sig med nogenlunde forståelig udtale og intonation. Læreren indgår i dialogen med korte relevante spørgsmål. Den faglige dokumentation efterfølges af en kort evaluerende fremadrettet samtale mellem lærer og kursist, hvor kursistens faglige præstation vurderes i forhold til de faglige mål for niveauet og med henblik på kursistens fremtidige læringsproces.

Eksempel på en ordliste til et billedmateriale, en fødselsdagsfest, hvor emnet er ”Identität”. Du er inviteret med til festen og indleder en samtale med en af gæsterne, hvor du blandt andet præsenterer dig.

Ordliste:

Name	Gesundheit! Prost!
Beruf	Ich heiße
Wohnort	Ich bin
Familie	Ich möchte
Freizeit	Ich hätte gern
Ein Glas	Herzlichen Glückwunsch zum Geburtstag!
Guten Tag	Warum?
Hier ist	Wie, bitte?
Das ist	Wo ist das?
Nein, ich bin	Nein, ich bin
Was ist das?	Natürlich

4.2.2 Niveau F faglig dokumentation

Kursisten vælger et præsentationsmateriale - et billede eller en genstand om et emne, som har relation til undervisningens indhold. Kursisten udarbejder selvstændigt få skriftlige præsentationsudtryk til det valgte billede eller genstand. Præsentationsmaterialet afleveres til læreren, der vurderer, om materialet er egnet til faglig dokumentation. Kursisten forbereder en kort præsentation på tysk om emnet med afsæt i det valgte materiale.

Det er hensigtsmæssigt, at kursisten i forløbet har trænet præsentationsformen som en naturlig del af undervisningen, så den ikke forekommer fremmed i den faglige dokumentation.

Kort før forløbets afslutning medbringer kursisten et billede eller genstand med relation til et emne, som har været behandlet i undervisningen. Billedet eller genstanden ledsages af få skriftlige præsentationsudtryk, der udarbejdes af kursisten i uddannelsesstiden. Genstanden kan være en ting for eksempel et fotoalbum, en fødselsattest, et kørekort, eller et pas, der illustrerer en relation til det valgte emne som for eksempel ”Identität” i nedenstående eksempel. Kursisten præsenterer sit billede eller genstand og demonstrerer færdigheder i at bruge et centralt ordforråd i et enkelt sprog og forståelig udtale inden for det valgte emne. I præsentationen anvender kursisten de præsentationsudtryk, som

skriftligt er udarbejdet af kursisten med henblik på præsentationen. Efterfølgende stiller læreren få uddybende spørgsmål.

Den faglige dokumentation efterfølges af en kort evaluerende fremadrettet samtale mellem lærer og kursist, hvor kursistens faglige præstation vurderes i forhold til de faglige mål for niveauet og med henblik på kursistens fremtidige læringsproces.

Eksempel på et foto med tilhørende præsentationsudtryk:

Emne: Identität

Præsentationsudtryk:

Das ist mein Bruder	Auf diesem Bild sehen Sie meine ganze Familie
Sehen Sie das kleine Mädchen	Hier sehen Sie meine Mutter
Hier ist meine Kusine	Es ist meine Tante
Da sind die Kinder	Ich bin rechts
Neben mir, steht meine Schwester	Mein Vater ist oben links

4.2.3 Niveau E faglig dokumentation

Kursisten udarbejder selvstændigt en disposition til et emne, som har relation til undervisningens indhold. Dispositionen afleveres til læreren, der vurderer, om denne er egnet til faglig dokumentation. Kursisten forbereder med udgangspunkt i dispositionen en præsentation på tysk om det valgte emne.

Det er hensigtsmæssigt, at kursisten i forløbet har trænet præsentationsformen ved hjælp af en disposition, så denne form ikke forekommer fremmed i den faglige dokumentation.

Kort før forløbets slutning forbereder kursisten i uddannelsestiden en kort mundtlig præsentation på tysk om et valgt emne, som har været behandlet i undervisningen. Præsentationen ledsages af en skriftlig disposition på tysk udarbejdet af kursisten. Ved fremlæggelsen af det valgte emne præsenterer kursisten i et klart og forståeligt sprog på tysk det forberedte emne med støtte i den skriftlige disposition. Efterfølgende stiller læreren få opklarende spørgsmål til emnet og kursisten formulerer egne synspunkter og argumenter omkring personlige holdninger til emnet, men stadig i et enkelt sprog.

Den faglige dokumentation efterfølges af en kort evaluerende fremadrettet samtale mellem lærer og kursist, hvor kursistens faglige præstation vurderes i forhold til de faglige mål for niveauet og med henblik på kursistens fremtidige læringsproces.

Eksempel på en disposition:

Emne: Ich und meine Nachbarn

- Ein Wohnviertel
- Ein Porträt meiner Nachbarin
- Ihre Familie
- Ihre Arbeit
- Ihre Wohnung
- Ihr Alltag
- Mein Wohnviertel
- Mein Alltag
- Ich und meine Familie

4.3 Prøveformer

På niveauerne G og D afholdes der prøver; en mundtlig prøve på niveau G og en mundtlig og skriftlig prøve på niveau D. Den skriftlige prøve er et centralt stillet opgavesæt.

4.3.1 Mundtlig prøve niveau G

Der afholdes en mundtlig prøve.

Uden for uddannelsestiden producerer eksaminanden et forlæg i form af en billedcollage indenfor ét af de læste emner. Forlægget skal vurderes af læreren som egnet til anvendelse ved prøven og sendes til censor. Eksaminanden præsenterer kort forlægget på tysk i forhold til det valgte emne, og præsentationen efterfølges af en uddybende samtale på tysk om emnet, hvor eksaminanden inddrager relevante dele af det øvrige stof's indhold. Eksaminationstiden er 20 minutter

Prøven er mundtlig og aflægges individuelt. Inden forløbets afslutning vælger kursisten et af de læste emner fra undervisningen og udarbejder uden for uddannelsestiden en billedcollage i henhold til det valgte emne. Billedcollagen skal indeholde et overskueligt antal billeder og kan eventuelt suppleres med enkelte ord og udtryk.

Eksaminanden præsenterer kort sit forlæg på tysk i relation til det valgte emne. I en efterfølgende samtale på tysk mellem eksaminand og eksaminator fortæller og redegør eksaminanden for emnet og

perspektiverer til relevante emneområder, der er blevet arbejdet med i undervisningen. Censor kan stille uddybende spørgsmål til eksaminanden. (Jf. Eksamensbekendtgørelsen Kapitel 6 § 28, Stk. 2.)

Selvstuderende

Den selvstuderende afleverer til institutionen 14 dage før prøvens afholdelse et forlæg – en billedcollage inden for ét af de læste emner

4.3.2 Mundtlig prøve niveau D

Den mundtlige prøve

Før prøven udarbejder kursisten en disposition på tysk over et selvvalgt emne, der er blevet arbejdet med i undervisningen. Dispositionen, som er på ca. ½ side, skal vurderes af læreren som egnet til anvendelse ved prøven. Til prøven tildeles eksaminanden en ukendt tekst på ca. 1 normalside, der har ennemæssig sammenhæng med det selvvalgte emne. Den ukendte tekst, der tilhæjbringes af læreren, fremsendes sammen med kursistens disposition til censor.

Eksaminanden forbereder sig på den ukendte tekst i 20 minutter. Derefter fremlægger eksaminanden hovedindholdet af den ukendte tekst på tysk, hvor eksaminator kan stille uddybende spørgsmål. Derefter fortsætter eksaminanden med en kort fremlæggelse af sit valgte emne på tysk med afsæt i dispositionen, og der afsluttes med en kort uddybende samtale på tysk om emnet mellem eksaminand og eksaminator. Det samme ukendte prøvemateriale må højst anvendes ved 3 eksaminationer på samme dag.

Forberedelsestiden er 20 minutter, og eksaminationstiden er 20 minutter.

Selvstuderende

Den selvstuderende afleverer til institutionen 14 dage før prøvens afholdelse en disposition over et selvvalgt emne, der er blevet arbejdet med i undervisningen. Dispositionen skal vurderes af institutionen som egnet til anvendelse ved prøven.

Den ukendte tekst

Læreren vælger den ukendte tekst, der skal have et omfang af ca. 1 normalside. Teksten skal have en ennemæssig sammenhæng med kursistens valgte emne, og kan enten være en saglitterær- eller skønlitterær tekst. Teksten kan være en lettere, autentisk tekst med få gloser som støtte eller en bearbejdet tekst. Teksten må gerne være illustreret med et billede eller en tegning med relation til tekstens indhold. Indholdsmæssigt skal teksten være af sådan en sværhedsgrad, at eksaminanden kan demonstrere færdigheder i fremlæggelse og redegørelse for tekstens indhold. I sin præsentation vælger eksaminanden selv, hvilken vinkel der lægges på teksten og hvad der er relevant at fokusere på.

Det er en god idé, i løbet af undervisningen at lade kursisterne blive præsenteret for nogle ukendte tekster, så de er fortrolige med prøvetekstens udseende, længde og sværhedsgrad. Da prøven foregår på grundlag af ukendte tekster, må eksaminator til prøven ikke anvende tekster, som har været benyttet i undervisningen.

Dispositionen

I den efterfølgende korte fremlæggelse af det valgte emne tager eksaminanden afsæt i dispositionen, der er udarbejdet af eksaminanden. Dispositionen, der er udarbejdet uden for uddannelsestiden angiver emnets underpunkter i den rækkefølge eksaminanden ønsker at fremlægge sit emne. De enkelte underpunkter kan være formuleret i enkelte ord eller faste udtryk og vendinger, som eksaminanden kan støtte sig til i sin mundtlige fremlæggelse. Der lægges således ikke op til en oplæsning af underpunkterne, men mere som et redskab for sammenhængen i eksaminandens talte sprog.

Fremlæggelsen afsluttes med en kort samtale mellem eksaminand og eksaminator om det valgte emne, hvor eksaminanden indgår aktivt i samtalen og kommenterer og uddyber egne synspunkter.

Censor kan stille uddybende spørgsmål til de enkelte punkter.

Forberedelsestiden

Eksaminanden gennemarbejder den tildelte ukendte tekst med henblik på forståelse af indhold og overvejelser omkring relevante fokuspunkter i den mundtlige fremlæggelse. Notater og stof fra undervisningen må gerne medbringes.

4.3.3 Skriftlig prøve niveau D

Den skriftlige prøves varighed er 3 timer og stilles centralt.

Opgavesættet i den skriftlige prøve i tysk har et overordnet emne og består af tre opgaver, der alle skal besvares.

Opgave 1 er en tekstsær opgave, hvor eksaminandens ordforråd og tekstforståelse testes.

Opgavetyper:

- Placering af ord i kategorier
- Finde synonymmer
- Indsætte det manglende ord i sætningen
- Sætte streg over det forkerte ord, der betydningsmæssigt ikke hører sammen med de andre ord
- Multiple choice
- Finde ord i teksten, som eksaminanden skal bruge i selvproducerende sætninger
- Etc.

Opgave 2 er en beskrivende opgave, hvor eksaminandens ordforråd, syntaks, retskrivning og kreativitet testes.

Opgavetyper:

- Fortælle om tekstens indhold med egne ord og formuleringer
- Behandle emnet i forhold til teksten
- Skrive et brev, e-mail etc.
- Skrive en historie færdig
- Etc.

Opgave 3 er den argumenterende opgave, hvor eksaminandens ordforråd, syntaks, retskrivning, kreativitet, begyndende argumentation og bevidsthed om modtagerforhold testes.

Opgavetyper:

- Gøre rede for egen og andres mening og synspunkter
- Skrive en dialog
- Gøre rede for tekstens synspunkter
- Etc.

Eksaminanden skal i forhold til de faglige mål på niveauet demonstrere kompetencer i at *udtrykke sig skriftligt i et enkelt, forståeligt og sammenhængende sprog om udvalgte almene emner afpasset læser og formål.*

Det vil være hensigtsmæssigt at have trænet prøveformen i den daglige undervisning. For eksempel kan man i undervisningen arbejde med forskellige skriftlige opgavetyper i forbindelse med tekstlæsning, der kan løses på forskellige niveauer som for eksempel:

- *Receptive opgaver*, der støtter og sikrer kursistens forståelse af teksten i form af multiple – choice opgaver, udsagn om teksten, som enten er rigtige eller forkerte.
- *Reproducerende opgaver*, hvor kursisterne med delvist egne ord, skal reproducere det, de har læst. For eksempel skal de formulere samme mening som i teksten med deres egne ord.
- *Reproducerende og dels producerende opgaver*, hvor kursisterne reproducerer både teksten og tilføjer nyt indhold, dvs. genfortæller teksten med egne ord, men finder også på noget nyt indhold med egne sproglige formuleringer.
- *Produktive – kreative opgaver*, hvor kursisterne skal producere indholdet og den sproglige udformning (fristil)

I arbejdet med de forskellige opgavetyper, vil der således være en differentiering, hvor den kursist, der har svært ved at skrive selvstændigt, her har en mulighed for at være reproducerende, mens den dygtige kursist har en mulighed for at løse opgaven selvstændigt og kreativt.

Nedenstående skema illustrerer de forskellige kompetencer, der er i spil, når kursisterne arbejder med skriveprocessen. En god idé vil være at præsentere kursisterne for en eller to af kompetencerne ad gangen og arbejde målrettet med disse i en periode. På den måde lærer kursisterne efterhånden at opbygge et skriftligt produkt.

Lingvistisk kompetence	<i>Ortografi</i> (stavning og tegnsætning) <i>Morfologi</i> (adjektivendelser, verbeendelser, substantivendelser og køn) <i>Syntaks</i> (for eksempel adverbiers placering i hoved- og ledsætninger og inversion) <i>Leksikon</i> (ordforråd) <i>Idiomatisk sprogbrug</i> (faste udtryk som ofte ikke direkte kan oversættes)
Sociopragmatisk kompetence	Kunne bruge sprogets system (det lingvistiske niveau) hensigtsmæssigt i forskellige situationer (modtagerforhold)
Diskursiv kompetence	Kunne skabe <i>kohærens</i> i teksten; det vil sige den indholdsmæssige sammenhæng mellem tekstens forskellige dele (ord, sætninger, afsnit) Ved hjælp af kohærens etableres <i>den røde tråd</i> i teksten <i>Global kohærens</i> det vil sige overensstemmelse mellem overskrift og indhold, mellem indledning, afslutning og resten af teksten <i>Lokal kohærens</i> det vil sige overensstemmelse mellem de forskellige led inden for sætningen og mellem de enkelte sætninger ved bl.a. hjælp af angivelse af årsag, resultat, kontrast etc.
Strategisk kompetence	At have receptive (læse, lytte) og produktive (skrive, tale) strategier til at klare kommunikationen.

4.4 Bedømmelseskriterier

Bedømmelsen er en vurdering af, i hvilken grad eksaminandens præstation opfylder de faglige mål, som er angivet under pkt. 2.1.

4.4.1 Bedømmelseskriterier mundtlig prøve niveau G

Der lægges vægt på, at eksaminanden kan:

- *præsentere et forlæg*
- *samtale på tysk*
- *perspektivere til det valgte emne*

Prøveforlægget indgår ikke i bedømmelsen.

Der gives én karakter.

Ved præsentationen og samtalen prøves flere færdigheder på tysk:

- d) *samtale om enkle hverdagsituationer inden for nære og kendte emner*
- e) *redegøre og fortælle i et enkelt sprog inden for nære og kendte emner*
- f) *præsentere et forberedt emne i et enkelt sprog inden for nære og kendte emner*
- g) *perspektivere til andre nære og kendte emner*

Ved bedømmelsen af sprogfærdigheden lægges mest vægt på, hvad eksaminanden faktisk formår at udtrykke. Eksaminator og censor skal vurdere præstationen efter, hvor meget og hvad eksaminanden reelt har formået at sige i forhold til emnets relevans og forståelse samt vellykket kommunikation frem for at fokusere for meget på fejl.

4.4.2 Bedømmelseskriterier mundtlig prøve niveau D

Der lægges vægt på, at eksaminanden på et forståeligt og sammenhængende tysk kan

- *præsentere et forlæg*
- *indgå aktivt i en samtale*
- *udtrykke egne synspunkter og argumenter*
- *perspektivere forlæg til det valgte emne.*

Eksaminandens prøveforlæg indgår ikke i bedømmelsen.

Der gives én karakter.

Ved præsentationen og samtalen prøves flere færdigheder på tysk:

- *indgå aktivt i en samtale inden for udvalgte almene emner*
- *fremlægge og redegøre for et forberedt emne*
- *perspektivere til andre kendte emner*
- *kommentere og uddybe egne synspunkter og holdninger*

Ved bedømmelsen af sprogfærdigheden lægges mest vægt på, hvad eksaminanden faktisk formår at udtrykke. Eksaminator og censor skal vurdere præstationen efter, hvor meget og hvad eksaminanden reelt har formået at sige i forhold til emnets relevans og forståelse samt vellykket kommunikation frem for at fokusere for meget på fejl.

En indholdsrig samtale med nogle sproglige fejl skal vurderes højere end en samtale, hvor eksaminanden ikke vover sig ud over de mest almindelige sætningskonstruktioner og derfor heller ikke laver så mange fejl.

4.4.3 Bedømmelseskriterier skriftlig prøve niveau D

Der lægges vægt på, at eksaminanden kan

- *udtrykke sig skriftligt i et forståeligt og sammenhængende sprog om almene emner*
- *anvende korrekt retskrivning inden for et alment ordforråd*

- forstå indholdet af et tekstforlæg

Der gives én karakter.

Nedenfor præsenteres eksempler på beskrivelser af karaktererne 12, 7 og 02. Disse beskrivelser har alene vejledende karakter. Bedømmelserne af de konkrete præstationer skal ske på baggrund af

- de faglige mål (læreplanens pkt. 2.1)
- bedømmelseskriterierne (pkt. 4.3)
- et professionelt, fagligt skøn
- en samlet vurdering af præstationen

4.5 Avu: Vejledende karakterbeskrivelser

(jf. bekendtgørelse nr. 262 af 20. marts 2007 om karakterskala og anden bedømmelse)

4.5.1 Tysk, niveau G, Mundtlig prøve

12	Karakteren 12 gives for den fremragende præstation , der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler	Eksaminanden præsenterer sin billedcollage selvstændigt i et enkelt sprog og med brug af et relevant ordforråd. I præsentationen udtrykker eksaminanden sig med nogenlunde forståelig udtale, intonation og hensigtsmæssige faste udtryk. Eksaminanden viser sikkerhed i den nødvendige idiomatik, morfologi og syntaks med fortrinsvis uvæsentlige fejl. I den uddybende samtale demonstrerer eksaminanden sikkert og selvstændigt kompetencer i at kunne indgå i en samtale om et valgt emne og herunder inddrage stort set alle relevante aspekter.
7	Karakteren 7 gives den gode præstation , der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler	Eksaminanden præsenterer sin billedcollage i et enkelt og mindre sammenhængende sprog og med brug af et rimeligt relevant ordforråd. I præsentationen udtrykker eksaminanden sig med nogenlunde rimelig forståelig udtale, intonation og rimelig hensigtsmæssige faste udtryk. Eksaminanden viser rimelig sikkerhed i den nødvendige idiomatik, morfologi og syntaks, men med en del fejl. De forekommende fejl forstyrrer dog ikke kommunikationen. I den uddybende samtale demonstrerer eksaminanden rimelig sikkert kompetencer i at kunne indgå i en samtale om et valgt emne og herunder inddrage flere relevante aspekter.
02	Karakteren 02 gives den tilstrækkelige præstation , der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål	Eksaminanden præsenterer sin billedcollage i et sprog, der gennemgående er forståeligt, men i mindre grad sammenhængende og med brug af et upræcist ordforråd. I præsentationen udtrykker eksaminanden sig med usikker udtale, intonation og usikkerhed i brug af hensigtsmæssige faste udtryk. Eksaminanden viser tilstrækkelig sikkerhed i den nødvendige idiomatik, morfologi og syntaks, men der er adskillige alvorlige fejl, hvilket i nogen grad forstyrrer kommunikationen. I den uddybende samtale demon-

		strerer eksaminanden begrænsede kompetencer i at kunne indgå i en samtale om et valgt emne og inddrager usikkert enkelte relevante aspekter.
--	--	--

Avu: Vejledende karakterbeskrivelser

(jf. bekendtgørelse nr. 262 af 20. marts 2007 om karakterskala og anden bedømmelse)

4.5.2 Tysk, niveau D, Mundtlig prøve

12	Karakteren 12 gives for den fremragende præstation , der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler	Eksaminanden udtrykker sig sikkert og selvstændigt i sin redegørelse for tekstmaterialet såvel i samtale som i diskussion. Sproget er enkelt, forståeligt, sammenhængende og med et centralt ordforråd. Eksaminanden viser sikkerhed i tekstforståelse og i den nødvendige idiomatik, morfologi og syntaks med fortrinsvis uvæsentlige fejl. Eksaminanden viser god indsigt i tekstmaterialet og det tilknyttede emne, og inddrager stort set alle relevante aspekter
7	Karakteren 7 gives den gode præstation , der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler	Eksaminanden udtrykker sig rimelig sikkert i sin redegørelse for tekstmaterialet såvel i samtale som i diskussion. Sproget er enkelt og mindre sammenhængende. Eksaminanden viser rimelig sikkerhed i tekstforståelse, i det grundlæggende ordforråd og i den nødvendige idiomatik, morfologi og syntaks. De forekommende sprogfejl forstyrrer dog ikke kommunikationen. Eksaminanden viser god forståelse af tekstmaterialet og det tilknyttede emne og inddrager flere relevante aspekter
02	Karakteren 02 gives den tilstrækkelige præstation , der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål	Eksaminanden udtrykker sig gennemgående rimelig forståeligt i sin redegørelse for tekstmaterialet såvel i samtale som i diskussion. Sproget er noget usammenhængende, og der er adskillige alvorlige fejl, hvilket i nogen grad forstyrrer kommunikationen. Tekstmaterialet er i store træk forstået. Kursisten inddrager i tilstrækkeligt omfang relevante aspekter i behandlingen af tekst og emne

Avu: Vejledende karakterbeskrivelser

(jf. bekendtgørelse nr. 262 af 20. marts 2007 om karakterskala og anden bedømmelse)

4.5.3 Tysk, niveau D, Skriftlig prøve

12	Karakteren 12 gives for den fremragende præstation , der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler	Den skriftlige fremstilling er flydende, forståelig og sammenhængende og med et centralt og alment ordforråd. Eksaminanden viser sikkerhed i centrale syntaktiske strukturer, grammatik og ortografi med fortrinsvis uvæsentlige fejl. Besvarelsen er veldisponeret og inddrager stort set alle relevante aspekter i relation til tekstmaterialet, opgaveformuleringer og det kommunikative aspekt
7	Karakteren 7 gives den gode præstation , der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler	Den skriftlige fremstilling er forståelig og sammenhængende og med et centralt og alment ordforråd. Eksaminanden viser rimelig sikkerhed i centrale syntaktiske strukturer, grammatik og ortografi med en del fejl, som dog ikke forstyrrer kommunikationen. Besvarelsen er i rimelig grad veldisponeret og inddrager i overvejende grad mange, men ikke alle relevante aspekter i relation til tekstmaterialet, opgaveformuleringer og det kommunikative aspekt
02	Karakteren 02 gives den tilstrækkelige præstation , der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål	Den skriftlige fremstilling er noget usammenhængende, men gennemgående forståelig. Sproget mangler præcision, og der forekommer flere alvorlige og meningsforstyrrende fejl. Besvarelsen er i mindre grad veldisponeret, men indeholder i tilstrækkeligt omfang relevante aspekter i relation til tekstmaterialet, opgaveformuleringer og det kommunikative aspekt.

5. Paradigmatiske eksempler

Her anføres et begrænset antal paradigmatiske eksempler på kortere undervisningsforløb med henblik på indhold, typer af undervisningsmaterialer og pædagogiske tilrettelæggelse, som er repræsentative for fagets indhold og metoder, og som har betydning for opfyldelsen af fagets kompetencemål. De paradigmatiske eksempler repræsenterer både kernestoffet og det supplerende stof samt eksempler på undervisningsforløb i samspil med andre fag. Der forekommer 2 paradigmatiske eksempler for hvert niveau fra basis til niveau D med forskellige emner, men et af emnerne "Identität" går igen på alle niveauerne for at demonstrere, hvordan man kan arbejde med det samme emne fra basis til niveau D.

5.1 Basis Identität

Eksempel	Identität
Indledende bemærkninger	10-12 timer (start på forløb) Fokus: Lytte- /talefærdighed
Faglige mål	Forløbets mål er, at kursisten kan

	<p><i>forstå og anvende korte, enkle sætninger og udtryk i forbindelse med emnet samtale via små dialoger i et enkelt sprog</i></p> <p><i>udtrykke sig med nogenlunde forståelig udtale og intonation</i></p> <p><i>anvende ordbog</i></p>
Indhold	<p>Forløbet inddrager følgende kernestof:</p> <p><i>grundlæggende elementer i tysk udtale og intonation</i></p> <p><i>grundlæggende ordforråd indenfor emnet</i></p> <p><i>enkle kommunikationsstrategier</i></p> <p>Supplerende stof: talrække, spil, dans, ”profilskema”.</p>
Tilrettelæggelse	<p>didaktiske principper:</p> <p>Som start på forløbet og som socialt input kan en enkel præsentation foregå således: De almindeligste præsentationsformer gennemgås på tavlen af hensyn til udtale og intonation: Guten Tag, Wie heisst du? Wo wohnst du? Dein Hobby?</p> <p>Præsentationsformerne anvendes derefter i en dans:</p> <p>Kursister stiller sig i to rundkredse, som bevæger sig modsat hinanden – til musik. Musikken standses, og kursisterne stiller og svarer parvis på ovenstående spørgsmål.</p> <p>Talrækken øves i forbindelse med alder / husnumre / telefonnummer evt. via bankospil</p> <p>Familiemedlemmers betegnelser – evt. stamtræ – integreres, og dialoger indgår: Wie heisst deine Schwester? Wie alt ist sie? osv.</p> <p>Billeder af familiemedlemmer kan evt. medbringes, og kursisterne fortæller om personerne (navn, alder, bopæl, børn osv.)</p> <p>Ordbogsopslag og brug af it kan indgå i forbindelse med jobtyper – til yderligere beskrivelse af familiemedlemmerne.</p> <p>Hobbyer integreres på samme måde til benævnelse af den enkelte kursists interesser / hobbyer.</p> <p>En personbeskrivelse af egen person kan være næste element.</p> <p>Ord og udtale af krop og tøj gennemgås, og hver kursist beskriver sig selv/ en holdkammerat/en speciel person (gættekonkurrence).</p> <p>En filmsekvens / billeder / malerier kan indgå til personbeskrivelse.</p> <p>Som afslutning på forløbet kan udleveres et ”profilskema”, som udfyldes, og hver kursist fortæller kort om sig selv ved hjælp af profilskemaet. Samme skema bruges som interviewskema i pararbejde.</p> <p>Relevante korte tekster med fokus på emnet og det kommunikative aspekt kan inddrages.</p> <p>arbejdsformer (hold-, par- og gruppearbejde)</p> <p>skriftligt arbejde (notater og udfyldelse af skema)</p> <p>kursistoplæg (præsentation af sig selv)</p> <p>aktiviteter (læreroplæg, dialoger, ordbogsopslag, spil og dans)</p> <p>it (informationsøgning i forbindelse med job og hobbyer).</p> <p>samspil med andre fag (eventuelt samarbejde med dansk basis/samme emne).</p>

Materialer	Audivisuelle tekster (lydbånd, CD, DVD) Billeder, malerier Film Korte trykte tekster. Spil.
Evaluering	Se: 4.1 Løbende evaluering

5.1.2 Basis Reisen

Eksempel	Reisen
Indledende bemærkninger	15 timer Fokus: Lytte- talefærdighed.
Faglige mål	Forløbets mål er, at kursisten kan <i>lytte og læse</i> <i>anvende ordbog</i> <i>anvende it til informationsøgning</i> <i>anvende enkle faste udtryk og vendinger</i> <i>samtale via enkle dialoger</i> <i>præsentere indhold af billeder</i> <i>anvende praktisk-musisk udtryk i forbindelse med præsentation</i>
Indhold	Forløbet inddrager følgende kernestof: grundlæggende ordforråd inden for emnet <i>udtale og intonation</i> <i>korte enkle tekster inden for emnet</i> <i>enkle kommunikationsstrategier</i> Supplerende stof: Kort over Tyskland, krydsogtvær, billedmateriale.
Materialer	Didaktiske principper Start: En brainstorming ang. Reisen – på dansk/tysk Derefter ordbogsarbejde vedrørende oversættelse af ord fra brainstorming (pararbejde). Et gruppearbejde igangsættes med udfærdigelse af plancher angående emnet. Billeder dertil findes i blade, aviser, it, og ord tilføjes (ordbogsarbejde). Kursisterne præsenterer derefter indholdet af plancherne – på tysk. Efter gennemgang af rejseformer, geografisk navnestof, tider (årstider, måneder, ugedage) følger enkle dialoger angående - Wie reist du gern? Wohin reist du gern? Wann reist du gern? Et par enkle tekster og filmklip angående rejsesituationer kan indgå -eventuelt som basis for rollespil (Im Flughafen, Im Hotel osv.). Kort over Tyskland præsenteres. Herefter iværksættes et gruppearbejde: Hver gruppe vælger et sted i Tyskland, som de ønsker at ”besøge”, et tidspunkt for rejsen, en rejseform, en boform, et kuffertindhold. Resultatet af ovenstående præsenteres mundtligt ved hjælp af en planche.

	<p>Stedet for rejsen kan evt. illustreres med materiale fundet via it. Emnet kan udbygges med seværdigheder, teaterbesøg (bestille billetter- rollespil), restaurant (rollespil) mv.</p> <p>arbejdsforme (klasse-, par-, gruppearbejde) skriftligt arbejde (skrive navnestof på plancher, kuffertindhold, notater) kursistoplæg (præsentation af plancher) aktiviteter (læreroplæg, dialoger, ordbogsopslag, krydsogtværsopgaver, rollespil, planchefremstilling) it (informationssøgning) samspil med andre fag samspil med dansk basis i forbindelse med ordbogsøvelser og eventuelt samme emne)</p> <p>Audisivele tekster (DVD, CD) Billeder Koret, enkle trykte tekster Krydsogtværsopgaver.</p>
Evaluerings	Se 4.1 Løbende evaluering.

5.2 Niveau G Freizeit

Eksempel	Freizeit
Indledende bemærkninger	15 timer Fokus: Lytte-, tale- og læsefærdighed
Faglige mål	<p>Forløbets mål er, at kursisten kan:</p> <p><i>læse og forstå hovedindholdet af enkle tekster</i> <i>forstå hovedindholdet af udvalgte lyd- og billedmedier om emnet</i> <i>samtale om enkle hverdagsituationer i forbindelse med emnet</i> <i>præsentere et forberedt emne mundtligt i et enkelt sprog</i> <i>udtrykke sig med nogenlunde forståelig udtale og intonation</i> <i>anvende et enkelt ordforråd inden for emnet</i> <i>anvende hensigtsmæssige faste udtryk inden for emnet</i> <i>skrive korte sætninger om emnet</i> <i>anvende it i forbindelse med informationssøgning og kommunikation</i> <i>genkende ligheder mellem tysk og andre sprog, som kursisten kender</i> <i>anvende et praktisk-musisk udtryk i forbindelse med en præsentation</i></p>
Indhold	<p>Forløbet inddrager følgende kernestof:</p> <p><i>lytte – og samtalestrategier</i> <i>grundlæggende tysk ordforråd om emnet</i> <i>udtale og intonation</i> <i>viden om ligheder mellem tysk og andre sprog</i> forskellige typer tekster om emnet</p> <p>Supplerende stof: krydsogtværs</p>

	indsætningsøvelser																								
Tilrettelæggelse	<p>didaktiske principper</p> <p>Som start på forløbet udarbejdes et fælles ordforråd inden for emnet.</p> <p>Eksempel</p> <p>Kursisterne sidder to og to foran computeren. Deres opgave er ved brainstorm at nedskrive alle de ord de associerer til ved det overordnede begreb Fritid /Freizeit.</p> <p>De anvender et dokument, der i forvejen er lavet af læreren:</p> <table border="1" data-bbox="480 510 1437 591"> <tr> <td>Fritid</td> <td>Freizeit</td> </tr> <tr> <td>fodbold</td> <td>Fussball</td> </tr> </table> <p>Når de er færdige, gemmer de dokumentet og læreren sammenklipper skemaerne fra alle kursister. Holdet har så en fælles gloseliste til emnet Freizeit.</p> <p>Dernæst arbejdes med delementerne at lytte til og læse enkle tekster. Dette kunne evt. gøres således:</p> <p>Kursisterne sidder ved en computer og åbner hjemmesiden www.irsam.dk. Her lytter de til teksterne til emnet Freizeit og laver de tilhørende opgaver.</p> <p>For at aktivere kursisternes erhvervede ordforråd udfærdiges af læreren et interviewskema, som udleveres til kursisterne.</p> <p>Det tilstræbes, at kursisterne taler med så mange medkursister som muligt.</p> <p>Eksempel:</p> <p>Freizeit - Frage und Antwort</p> <p>Beantworte die Fragen und schreibe deine Antworten in die erste freie Kolonne (Ich).</p> <p>Frage deine Mitschüler und Mitschülerinnen und schreibe deren Antworten in die Felder</p> <table border="1" data-bbox="384 1229 1437 1554"> <thead> <tr> <th>Frage</th> <th>Ich</th> <th>?</th> <th>?</th> <th>?</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Was machst du in deiner Freizeit?</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Was ist dein Hobby?</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Was findest du gut?</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>Emnet afsluttes med et mindre kursistoplæg.</p> <p>arbejdsformer (hold-, par- og gruppearbejde)</p> <p>skriftligt arbejde (udfærdigelse af gloseliste og krydsogtværsopgaver, notater og udfyldelse af skema)</p> <p>kursistoplæg (præsentation af emne)</p> <p>aktiviteter (læreroplæg, dialoger, ordbogsopslag, udfærdigelse og udfyldelse af krydsogtværsopgaver og af interviewskema)</p> <p>it (ordbogsopslag og informationssøgning læse og lytte til tekster på www.irsam.dk + lave opgaver til teksterne)</p> <p>samspil med andre fag (eventuelt samarbejde med dansk og engelsk,</p>	Fritid	Freizeit	fodbold	Fussball	Frage	Ich	?	?	?	Was machst du in deiner Freizeit?					Was ist dein Hobby?					Was findest du gut?				
Fritid	Freizeit																								
fodbold	Fussball																								
Frage	Ich	?	?	?																					
Was machst du in deiner Freizeit?																									
Was ist dein Hobby?																									
Was findest du gut?																									

	niveau G, omkring principper vedrørende ordbogsopslag)
Materialer	Auditive og visuelle tekster på internettet / www.irsam.dk Korte trykte tekster. Krydsogtværsopgaver og interviewskema.
Evaluering	Se: 4.1 Løbende evaluering

5.2.1 Niveau G Urlaub

Eksempel	Urlaub																		
Indledende bemærkninger	15 timer Fokus: Tale- og læsefærdighed med fokus på faste udtryk																		
Faglige mål	Forløbets mål er, at kursisten <i>læse og forstå hovedindholdet af enkle tekster</i> <i>samtale om enkle hverdagssituationer i forbindelse med emnet</i> <i>præsentere et forberedt emne mundtligt i et enkelt sprog</i> <i>udtrykke sig med nogenlunde forståelig udtale og intonation</i> <i>anvende et enkelt ordforråd inden for emnet</i> <i>anvende hensigtsmæssige faste udtryk inden for emnet</i> <i>skrive korte sætninger om emnet</i> <i>anvende it i forbindelse med informationsøgning</i> <i>genkende ligheder mellem tysk og andre sprog, som kursisten kender</i> <i>anvende et praktisk-musisk udtryk i forbindelse med en præsentation</i>																		
Tilrettelæggelse	Didaktiske principper Undervisningen tager udgangspunkt i et fagligt niveau svarende til basisniveau. Eksempel: Holdet starter fx med at læse en tekst om at rejse. Kursisterne laver en liste over de lande, der nævnes i teksten, og skriver hvordan vejret er i disse: <table border="1" data-bbox="477 1384 1436 1630"> <thead> <tr> <th>Land</th> <th>Die Angestellte</th> <th>Der Kunde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Italien</td> <td>Das Wetter ist immer schön.</td> <td>Das ist viel zu heiß.</td> </tr> <tr> <td>Dänemark</td> <td>Dort ist es kühl.</td> <td>Dort ist es viel zu kalt. Da ist ja immer Regen.</td> </tr> </tbody> </table> <p>Wohin möchtest du verreisen? Warum? Kursisten skriver i et skema, hvor han kunne tænke sig at rejse hen og hvorfor. Bagefter spørger han medkursisterne og noterer, hvad de fortæller.</p> <table border="1" data-bbox="477 1749 1436 1912"> <thead> <tr> <th></th> <th>Wohin?</th> <th>Warum?</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Ich</td> <td>Italien</td> <td>Da kann ich wandern.</td> </tr> <tr> <td>Hans</td> <td>Berlin</td> <td>Da kann ich Deutsch sprechen.</td> </tr> </tbody> </table> <p>Was nimmst du mit?</p>	Land	Die Angestellte	Der Kunde	Italien	Das Wetter ist immer schön.	Das ist viel zu heiß.	Dänemark	Dort ist es kühl.	Dort ist es viel zu kalt. Da ist ja immer Regen.		Wohin?	Warum?	Ich	Italien	Da kann ich wandern.	Hans	Berlin	Da kann ich Deutsch sprechen.
Land	Die Angestellte	Der Kunde																	
Italien	Das Wetter ist immer schön.	Das ist viel zu heiß.																	
Dänemark	Dort ist es kühl.	Dort ist es viel zu kalt. Da ist ja immer Regen.																	
	Wohin?	Warum?																	
Ich	Italien	Da kann ich wandern.																	
Hans	Berlin	Da kann ich Deutsch sprechen.																	

	<p>Kursisterne skal en tur til de varme lande og skal derfor pakke både kuffert og håndbagage. Læreren laver en pakkedliste til henholdsvis kuffert og håndbagage (listen indeholder også vrøvleting). Kursisten skal udvælge de ting, hun ønsker at medbringe.</p> <table border="1" data-bbox="475 387 1439 510"> <tr> <td data-bbox="475 387 954 432">In den Koffer</td> <td data-bbox="954 387 1439 432">In das Handgepäck</td> </tr> <tr> <td data-bbox="475 432 954 510">Rock, T-Shirt, Badehose, Badeanzug, Bikini, Badewanne...</td> <td data-bbox="954 432 1439 510">Pass, Nagelschere, Sonnenbrille, Eigelb, Pass, Nagelfeile, Omi...</td> </tr> </table> <p>Nogle vil tage visse ting med, som andre ikke vil, hvad der kan føre til en diskussion, som alt efter niveau kan føres på dansk eller tysk.</p> <p>Forskelligt billedmateriale til gloseindlæring inddrages (fx Landschaft, Wetter – Jahreszeiten, Stadt, Strand, Camping, Verkehr, Bahnhof, Flughafen, Hotel, Restaurant, Kleidung)</p> <p>Til træning af spørgeord og tal inddrages: Kommunikationsspil, simulationer og rollespil, spørge om vej – forklare vej; spørge om afgange - købe billetter.</p> <p>Små interviewopgaver som fx beskrevet ovenfor: Wohin möchtest du verreisen? Warum? Was hast du in den Ferien gemacht? osv.</p> <p>Det hele underbygges med læsning af enkle tekster om emnet.</p> <p>Postkortskrivning: Kursisten er på ferie og skal skrive et postkort hjem til en ven og fortælle: hvor hun er på ferie, hvor hun bor, hvad hun oplever, hvad hun spiser.</p> <p>Som afslutning på emnet skal kursister planlægge en rejse ud fra følgende oplæg: Wohin soll die Reise gehen?</p> <p>Reiseziel? Informationen im Internet? Transport? Reiseplan? Übernachtung? Sehenswertes? Kofferpacken?</p> <p>arbejdsformer (hold-, par- og gruppearbejde)</p> <p>skriftligt arbejde (udfærdigelse af pakkedliste, skrive postkort, notater, skema)</p> <p>kursistoplæg (præsentation af: Wohin soll die Reise gehen?)</p> <p>aktiviteter (læreroplæg, dialoger, ordbogsopslag, udfærdigelse og udfyldelse af interviewskema)</p> <p>it (informationssøgning)</p> <p>samspil med andre fag (eventuelt samarbejde med dansk og engelsk, niveau G omkring principper vedrørende ordbogsopslag)</p>	In den Koffer	In das Handgepäck	Rock, T-Shirt, Badehose, Badeanzug, Bikini, Badewanne...	Pass, Nagelschere, Sonnenbrille, Eigelb, Pass, Nagelfeile, Omi...
In den Koffer	In das Handgepäck				
Rock, T-Shirt, Badehose, Badeanzug, Bikini, Badewanne...	Pass, Nagelschere, Sonnenbrille, Eigelb, Pass, Nagelfeile, Omi...				
Materialer	<p>Tekster vedrørende emnet.</p> <p>Grammatik</p> <p>Billeder, indsætningsøvelser, interviewskema</p> <p>Oplæg til kommunikationsøvelser</p> <p>Internet</p>				
Evaluering	Se: 4.1 Løbende evaluering				

5.2.2 Niveau G Dansk som andetsprog i fagene

Emne	<p>Tour de France i tyskundervisningen</p> <p>En kompleks sproglig og kulturel kontekst</p>
Indledende bemærkninger	<p>I en tyskundervisning med kursister med forskellige etniske baggrunde vil der være tale om en flersproget situation, hvor kursisternes forskellige intersprog på dansk vil variere fra kursist til kursist. Men alle har det samme mål: at lære tysk, men på baggrund af forskellige sociale, regionale, nationale og sproglige/kulturelle baggrunde. Med afsæt i disse forskellige repræsenterede sprog/kulturer skal alle lære tysk som kommunikationssprog med primært fokus på indhold og kommunikationsstrategier.</p> <p>Emnet vil være 'Tour de France', hvor der arbejdes med artikler fra tyske blade med interviews med tyske cykelryttere og tyske tv-optagelser fra Tour de France med tyske kommentatorer. I det tyske tekstmateriale vil der også forekomme franske or d og vendinger, teamrelaterede låneord i dansk og tysk som fx <i>étape</i>, <i>champion</i>, <i>classement</i>, <i>soigneur</i>. Der vil også forekomme engelske ord som <i>sport</i>, <i>sprint</i>, <i>team</i>, <i>fan</i>, <i>power</i> m.fl.</p> <p>Emnet 'Tour de France' rummer mange forskellige tilgange, som fx en stor sportsbegivenhed i Frankrig eller som en international mediebegivenhed med deltagelse af bl.a. tyske cykelryttere. Eller emnet kan give anledning til at inddrage lande, hvor cyklen er et vigtigt transportmiddel. Her vil kursister fra disse lande kunne bruge deres forhåndsviden og erfaringer i samtalen om cyklen og dens anvendelse. Eller en anden vinkel på emnet kunne være, hvordan man lærer at cycle, en færdighed som ikke alle tosprogede kursister behersker. Her kan man inddrage de forskelligt repræsenterede kulturers holdninger og erfaringer vedr. Cyklens anvendelse.</p>
Faglige mål	<p>Forløbets mål er, at kursisten kan</p> <ul style="list-style-type: none"> • læse og forstå forskellige typer tekster inden for udvalgte almene emner • forstå indholdet af lyd- og billedmedier inden for udvalgte almene emner • indgå aktivt i en samtale inden for udvalgte almene emner • fremlægge og redgøre for et forberedt emne

	<ul style="list-style-type: none"> • kommentere og uddybe egne synspunkter og holdninger • udtrykke sig med en udtale og intonation, der gør sproget klart og forståeligt.
Indhold	<p>Forløbet inddrager følgende kernestof:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kommunikationsstrategier • udtale og intonation • centralt ordforråd • forskellige typer fiktive og nonfiktive tekster om udvalgte almene emner • kultur- og samfundsforhold i Tyskland og andre tysksprogede lande inden for udvalgte almene emner.
Materialer	Artikler om emnet fra tysk presse og tv
Tilrettelæggelse	<p>Kursisterne</p> <ul style="list-style-type: none"> • arbejder i grupper • laver brainstorming på emnet og klassificerer ordforrådet • vælger og læser relevante korte tekster i aviser og på internettet • markerer fremmedord/låneord i teksterne • fokuserer på ét for emnet relevant centralt tysk ordforråd • træner ordforrådet i forskellige mundtlige sammenhænge som interviews, præsentation og diskussion • inddrager cyklen og dens muligheder som en vinkel på emnet
Evaluerings	Kursisterne laver rollespil med tv-interviews med cykelryttere, tilskuere, reportager om regionerne på de forskellige etaper.

5.3 Niveau F Meine Stadt

Eksempel	Meine Stadt
Indledende bemærkninger	<p>10 timer</p> <p>Fokus:På dette niveau er der fokus på den skriftlige dimension, men stadig i samspil med de øvrige færdigheder lytte, tale og læse.</p> <p>Som led i et EU-projekt skal kursisterne skriftligt præsentere deres egen by. Det færdige produkt skal være en billedbog med små tekster til hvert billede.</p>
Faglige mål	<p>Forløbets mål er, at kursisten</p> <p><i>udtrykke sig skriftligt i et enkelt sprog inden for et kendt emne</i></p> <p><i>anvende et centralt ordforråd inden for et kendt emne</i></p> <p><i>skrive enkelt og nogenlunde sammenhængende om et kendt emne</i></p> <p><i>anvende it til informationsøgning</i></p> <p><i>præsentere et forberedt emne et enkelt sprog inden for et kendt emne.</i></p>
Indhold	<p>Forløbet inddrager følgende kernestof:</p> <p><i>Centralt ordforråd</i></p> <p><i>Enkel sætningsopbygning, herunder grundlæggende tysk grammatik og ortografi</i></p> <p><i>Forskellige typer fiktive og nonfiktive tekster om kendte emner.</i></p>
Tilrettelæggelse	<p>didaktiske principper</p> <p>Med udgangspunkt i ovenstående mål og kernestof skal kursisterne udvikle deres evne til skriftligt at udtrykke sig frit. De skal opmuntres til at bruge deres fantasi og skrive så meget som muligt og opfordres til at være så kreative som overhovedet muligt.</p> <p>Fremgangsmåde:</p> <p>Motivationsfase: forslag til ideer til hvilke oplysninger, der skal være i billedbogen (brain-storming). Alle bidrager i fællesskab med ideer. Informationsøgning på internettet, turistkontor med tysksproget materiale, egne fotos m.m. medbringes.</p> <p>Skriv fase: Kursisterne skriver sammen ud fra skriveprocessens principper, og læreren fungerer som igangsætter, faglig ekspertise og vejleder. I denne fase er der fokus på selve skriveprocessen, hvor målet er at kunne skrive i små korte enkle sætninger. Kursisterne arbejder sammen parvis eller i små grupper. Selve produktet; billedbogen kan udarbejdes af den enkelte kursist eller flere sammen. Billedbogen kan være et digitalt- eller papirprodukt.</p> <p>Slutningsfase: I den frie produktion er det ikke hensigtsmæssigt at rette kursisternes produkt, men derimod formålstjenligt at fokusere på indhold, hvor læreren gennemlæser og stiller positive uddybende spørgsmål og kommentarer.</p>
Materialer	<p>Tysksprogede tekster, der beskriver en by. For eksempel kan små annoncer, slogans, menukort m.m. på www.google.de inddrages som inspiration til udarbejdelsen af tekster til billedbogen.</p>

Evaluering	Når billedbogen er færdig, præsenterer kursisterne produktet for hinanden, hvor spørgsmål og kommentarer inddrages.
------------	---

5.3.1 Niveau F Alltag

Eksempel	En hverdagsfortælling om mig og min familie i lokalsamfundet
Indledende bemærkninger	10 timer Indgangsemne til niveau F
Faglige mål	Forløbets mål er, at kursisten kan præsentere sig selv, sin familie, sine naboer og sit nærmiljø formulere spørgsmål, der tjener til at sammenligne egen situation med andres <i>læse og forstå hovedindholdet i enkle tyske tekster om en tysk hverdag og se forskelle og ligheder mellem egen og tysk kultur</i> <i>samtale og udtrykke sig forståeligt i en dialog om egen og andres hverdag</i> <i>forstå enkelt talt tysk, når samtalen handler om hverdagen</i> <i>skrive enkle sætninger som støtte til det mundtlige udtryk</i>
Indhold	Forløbet inddrager følgende kernestof <i>lytte- og samtalestrategier</i> <i>centralt ordforråd</i> <i>udtale og intonation</i> <i>enkel sætningsopbygning, herunder grundlæggende tysk grammatik og ortografi</i> <i>kultur- og samfundsforhold i tyskland og andre tysksprogede lande inden for kendte emner</i> <i>forskellige typer fiktive og nonfiktive tekster om kendte emner</i> Tekster fra tysk begyndermateriale, hvor historierne foregår i tysktalende miljøer. Supplér løbende med andet materiale om emnet, tekst, lyd, billede, relevante hjemmesider og materiale fra den officielle portal for undervisning EMU
Tilrettelæggelse	Fokus på kommunikative færdigheder og kompetencer i forbindelse med præsentation og dialog kursistens selvvirksomhed og innovative løsningsforslag i præsentationen Aktiviteter: Øvelse: Ordforråd og sætningskonstruktion, herunder spørgende sætninger Øvelse: Læsestrategier med henblik på forståelse af tysksprogede tekster Øvelser: Samtalestrategier og automatisering Øvelse: Rollespil og kommunikative spil Øvelse: kulturformidling, herunder samtalsens 'takt og tone', hvor der arbejdes med høflighedsmarkører og tiltaleformer Øvelse: Elementer fra skriveprocessens forskellige faser inddrages hensigtsmæssigt Par- og gruppearbejde Lærer- og kursistoplæg Ekskursion i lokalsamfundet, evt. finde 'tyske spor'
Materialer	I flere begynder-systemer er teksterne autentiske og afspejler ordvalget i det miljø,

	<p>den enkelte handling foregår i. Gennem vedkommende og aktuelle emner afspejles mange sider af samfundslivet på en måde, der lægger op til meningsudveksling og diskussion.</p> <p>Flere begyndersystemer lever op til kravet om træning og anvendelse af hensigtsmæssige læsestrategier, hvilket muliggør oplevelsen af at kunne læse en tekst på tysk. Tiltagende flere begyndersystemer inddrager interaktive øvelser til træning af grammatiske og indholdsmæssige problemstillinger.</p> <p>I flere begyndersystemer forekommer der tekster med opmærksomhed på interkulturelle problemstillinger</p>
Evaluerings	Mundtlig og skriftlig løbende evaluering: præsentationer af emnet ud fra billed- og tekstmateriale med fokus på præsentationsudtryk.

5.4 Niveau E Identität

Eksempel	Identität
Indledende bemærkninger	10-12 timer Fokus: Skriftlighed
Faglige mål	<p>Forløbets mål er, at kursisten kan:</p> <p><i>udtrykke sig skriftligt i et forståeligt tysk om emnet</i></p> <p><i>anvende retskrivning indenfor kendt ordforråd</i></p> <p><i>skrive om emnet i sammenhængende form</i></p> <p><i>anvende viden om skriveprocessens faser</i></p> <p><i>præsentere et forberedt emne</i></p>
Indhold	<p>Forløbet inddrager følgende kernestof:</p> <p><i>centralt ordforråd</i></p> <p><i>centrale syntaktiske strukturer inkl. grammatik og ortografi</i></p> <p>Supplerende stof: personbeskrivelse, adjektiver.</p>
Tilrettelæggelse	<p>didaktiske principper</p> <p>Starten på forløbet kan være en brainstorming vedr.: Was heißt Identität? Først foretages en brainstorming af hver enkelt kursist, siden i grupper. Arbejdet munder ud i en mundtlig og skriftlig fremlæggelse.</p> <p>Læreroplæg vedr. tillægsord indgår – i forbindelse med personbeskrivelse.</p> <p>En film vises på klassen, hvor fokus rettes mod "Identität".</p> <p>Filmens hovedpersoner "uddeles" blandt grupper på holdet. Under fremvisningen af filmen tager hver kursist notater vedrørende beskrivelse af den "tildelte" person.</p> <p>Notaterne drøftes derefter i grupperne, og en personbeskrivelse udfærdiges skriftligt og fremlægges mundtligt. Det skriftlige produkt afleveres til læreren.</p> <p>Enkelte tekster angående forskellige profiler inddrages som inspiration til udarbejdelse af egen profil, der mailes til læreren.</p> <p>arbejdsformer (brainstorming, hold-, gruppe- og individuelt arbejde, mundtligt og skriftligt oplæg)</p> <p>skriftligt arbejde (brainstorming, personbeskrivelse, skriftligt oplæg,</p>

	<p>personlig profil)</p> <p>kursistoplæg (mundtligt og skriftligt oplæg i forbindelse med brainstorming personbeskrivelse)</p> <p>aktiviteter (brainstorming, gruppearbejde, tekstlæsning, oplæg, grammatiske øvelser angående adjektiver).</p> <p>it (ordbogsopslag, tekstbehandling og e-mail)</p> <p>samspil med andre fag (eventuelt dansk/personbeskrivelse)</p>
Materialer	<p>Film</p> <p>Korte tekster angående identitet – profiler</p> <p>Grammatiske øvelser</p>
Evaluering	Se: 4.1 Løbende evaluering

5.4.1 Niveau E Berlin

Eksempel	Berlin
Indledende bemærkninger	<p>15 timer</p> <p>Fokus: Indsigt i kultur- og samfundsforhold i Tyskland/Berlin</p>
Faglige mål	<p>Forløbets mål er, at kursisten kan:</p> <p><i>læse og forstå forskellige typer tekster om emnet</i></p> <p><i>forstå enkelt talt tysk om emnet</i></p> <p><i>forstå relevante lyd og billedmedier</i></p> <p><i>formulere egne synspunkter og argumenter</i></p> <p><i>præsentere et forberedt emne</i></p> <p><i>udtrykke sig skriftligt i et enkelt, forståeligt og nogenlunde sammenhængende sprog</i></p> <p><i>anvende it og mediers muligheder i forbindelse med informationsøgning</i></p> <p><i>anvende viden om kultur- og samfundsforhold i Tyskland/ Berlin</i></p>
Indhold	<p>Forløbet inddrager følgende kernestof:</p> <p><i>centralt ordforråd</i></p> <p><i>kultur- og samfundsforhold i Tyskland</i></p> <p><i>forskellige typer fiktive og nonfiktive tekster</i></p> <p>Supplerende stof: film og billeder</p>
Tilrettelæggelse	<p>didaktiske principper</p> <p>Som start på emnet fortages en brainstorming:</p> <p>Was weisst du über Berlin?</p> <p>Derefter iværksættes informationsøgning på internettet vedrørende: beliggenhed / størrelse, indbyggertal / befolkningsgrupper, historie/ seværdigheder.</p> <p>En kort film og læreroplæg om Berlin's historie og vigtigste seværdigheder indgår.</p> <p>Kursisterne fremstiller og præsenterer derefter plancher med de fundne facts.</p> <p>Et delemne ”Die Mauer” kan inddrages ved hjælp af film, som suppleres med tekster, og spørgsmål dertil besvares.</p> <p>”Berlin heute” kan være næste delemne - organiseret som gruppearbejde.</p> <p>Avisartikler og artikler på nettet angående Berlin i dag udvælges og læses med spe-</p>

	<p>cielt fokus efter gruppernes eget valg. Artiklernes hovedsynspunkter fremlægges for holdet – med drøftelse for øje. Som afslutning på emnet kan indgå et forslag til en weekendtur til Berlin. Kursisterne forbereder turen ud fra følgende spørgsmål: Wie kommen wir nach Berlin? Wo wohnen wir? Was wollen wir unternehmen? Informationsmateriale rekvireres fra turistbureauer i Berlin og på internettet. Forslag fremlægges ved hjælp af plancher, hvor det praktisk- musiske islæt betones. Som basis for fremlæggelsen udarbejdes en disposition.</p> <p>Arbejdsformer (brainstorming, hold-, gruppe- og individuelt arbejde, mundtligt oplæg) Skriftligt arbejde (spørgsmål til tekster og film, disposition til oplæg) kursistoplæg (præsentation af plancher vedrørende facts om Berlin - og weekendtur). Aktiviteter (brainstorming, læreroplæg, film, gruppearbejde, tekstlæsning, oplæg, planchefremstilling). It (informationsøgning). Samspil med andre fag (samfundsfag og historie i forbindelse emnet).</p>
Materialer	<p>Film Billeder Brochurer Trykte tekster</p>
Evaluering	Se: 4.1 Løbende evaluering

5.5 Niveau D It

Eksempel	en tysk film med podcast
Indledende bemærkninger	10 timer
Faglige mål	<p>Forløbets mål er, at kursisten kan <i>lytte til det talte tyske sprog</i> i langsom gengivelse via podcast, som kan hentes til egen computer og MP3/IPOD anvende mulighederne for at lytte til tysk i et browserprogram og finde informationer og tekster på baggrund af en webadresse, link og søgning</p>
Indhold	<p>Forløbet inddrager følgende kernestof arbejde med internet og podcast arbejde med lytte- og læsestrategier arbejde med Podcast, lyd ud fra en tysk film som fx kan findes på Internettet som fx <u>slowgerman</u> Tekster fra tysk hvor teksten læses op i langsom gengivelse. Supplér løbende med andet materiale om emnet, lyd, billeder, film og musik og</p>

	relevante hjemmesider samt materiale fra den officielle portal for undervisning <u>EMU</u>
Tilrettelæggelse	<p>Fokus på lytte til tysk og efterfølgende læse teksten forskellige typer fiktive og nonfiktive tekster om udvalgte almene emner kultur- og samfundsforhold i Tyskland kursistens selvvirksomhed og innovative løsningsforslag i præsentationen</p> <p>Aktiviteter: Øvelse: Ordforråd og sætningskonstruktion, Øvelse: Læsestrategier med henblik på forståelse af tysksprogede tekster og det talte sprog i en podcast Øvelse: kultur- og historieforståelse via kursist- og læreroplæg Øvelse: Elementer fra skriveprocessens forskellige faser bør inddrages Ekskursion til en biograf</p>
Materialer	<p>Kursisterne præsenteres for internettets muligheder som undervisnings- og materialeplatform. Desuden skal kursisterne have en introduktion til, hvad podcast er, samt hvordan det fungerer. DR har en vejledning i en video på: http://www.dr.dk/Podcast/A-G.htm Benyttelsen af hyperlink forklares og vises, så man kan gemme links til materialer på egen computer. Der kan også arbejdes med Wiki Kursisterne arbejder med at finde oplysninger på internettet ved hjælp af søgemaskiner, som vises i deres styrker og svagheder.</p>
Evaluering	Forløbet evalueres ved en fælles diskussion om anvendelse af mediebarne undervisningsmaterialer og deres egnethed til sprog- kultur- og historieforståelse

5.5.1 Niveau D Faglig læsning

Emne	<p>Multimodal tekst</p> <p>Biographie: Die Sängerin Nicole</p>
Indledende bemærkninger	<p>I tyskundervisningen er der blevet arbejdet med emnet "Die Musik". På http://www.youtube.com/watch?v=R-PfGXBmoTI har kursisterne lyttet og arbejdet med sangen "Ein bisschen Frieden". Derefter skal de arbejde med den tyske sangerindes biografi http://de.wikipedia.org/wiki/Nicole_(S%C3%A4ngerin,_1964) en multimodal tekst på tysk.</p> <p>Læsning af en biografi stiller særlige krav til kursisterne, hvor der er tale om flere aspekter i teksten. I biografien tager man udgangspunkt i den person, der har</p>

	<p>oplevet forskellige begivenheder, man føjer den ene begivenhed til den næste som led i en kæde. For at illustrere dette benytter man forskellige tidskonjunktioner som 'ab', seit, und, als, og ofte lader man begivenhederne blive omkranset af en tidsangivelse 'am' i forbindelse med datoer og årstal ex. 'am 24. April 1982'.</p> <p>Der arbejdes med TÆNK HØJT – modellen (mundtlig formulering og visualisering)</p>
Faglige mål	<p>Forløbets mål er, at kursisten kan</p> <ul style="list-style-type: none"> • læse og forstå forskellige typer tekster inden for udvalgte almene emner • anvende it og mediers muligheder i forbindelse med informationsøgning, kommunikation og tekstproduktion • forstå indholdet af lyd- og billedmedier inden for udvalgte almene emner • indgå aktivt i en samtale inden for udvalgte almene emner.
Indhold	<p>Forløbet inddrager følgende kernestof:</p> <ul style="list-style-type: none"> • forskellige typer fiktive og nonfiktive tekster om udvalgte almene emner • Kultur- og samfundsforhold i Tyskland inden for udvalgte almene emner.
Materialer	<p>http://de.wikipedia.org/wiki/Nicole_(S%C3%A4ngerin,_1964</p>
Tilrettelæggelse	<p>Kursisterne</p> <ul style="list-style-type: none"> • arbejder i par • får udleveret den faglige tekst 'Nicole, (Sängerin, 1964) • aftaler at læse teksten højt på tysk • markerer de steder i teksten, hvor de vil standse, for eksempel efter et afsnit • markerer konjunktioner og tidsangivelser i teksten

	<ul style="list-style-type: none"> • læser teksten højt på tysk • siger på skift noget om tekstens indhold på tysk • partneren kigger i teksten og sammenligner det sagte med tekstens indhold.
Evaluering	Gensidig kursistevaluering: partneren kommenterer på det mundtligt formulerede uden at afbryde.

5.5.2 Niveau D Bæredygtighed

Emne	Deutschland und deine Umwelt
Indledende bemærkninger	<p>I faget tysk kan man arbejde med emnet 'bæredygtig udvikling' i mange sammenhænge. Emnet kan indgå i forbindelse med emner, der berører såvel miljømæssige og samfundsmæssige som kulturelle aspekter i tysksprogede lande.</p> <p>Eksempler på emner kunne være</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forbrug og overforbrug – herunder familiens husholdning, ferievaner og transport • Affald og energi – herunder genbrug på såvel det personlige som på det mere overordnede plan, boligens indretning med alternative varmekilder • Miljø og demokrati – som for eksempel ligeberettigelse af minoritetsgrupper og kulturelle/sproglige mindretal • Den tredje verden – herunder formidling af erfaring og viden til verdens fattige lande i forbindelse med forebyggelse af klimakatastrofer.
Faglige mål	<p>Forløbets mål er, at kursisten kan</p> <ul style="list-style-type: none"> • Læse og forstå forskellige typer tekster inden for udvalgte emner • Kommentere og uddybe egne synspunkter og holdninger • Udtrykke sig skriftligt i et enkelt, forståeligt og sammenhængende

	sprog om udvalgte almene emner afpasset læser og formål.
Indhold	<p>Forløbet inddrager følgende kernestof:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forskellige typer fiktive og nonfiktive tekster om udvalgte almene emner • Centralt ordforråd • Centrale syntaktiske strukturer, herunder grammatik og ortografi • Kultur- og samfundsforhold i Tyskland med fokus på sortering og genbrug af affald.
Materialer	<p>Artikler, annoncer i tyske aviser, tidsskrifter og på www.google.de, der relaterer til emnet 'genbrug'.</p> <p>Kursistproducerede power-pointpræsentationer</p> <p>Skriftlige opgavesæt i tysk under almen voksenuddannelse maj 1994 og maj 2012.</p>
Tilrettelæggelse	<p>Kursisterne</p> <ul style="list-style-type: none"> • laver brainstorming på emnet 'Sortering og genbrug af affald' og fokuserer på et relevant ordforråd (mindmap) • læser og udvælger korte tyske artikler om emnet og arbejder ved hjælp af VØL-modellen (hvad ved jeg, hvad ønsker jeg at vide, hvad har jeg lært) • fokuserer på et relevant ordforråd og udtryk i de læste udvalgte tekster • producerer parvis korte skriftlige tekster på plakater, i pjecer i power-pointpræsentationer om emnet • præsenterer de skriftlige produkter og kommenterer på tysk hinandens arbejder.
Evaluering	Skriftlige besvarelser af opgavesættene i tysk

